

УНІВЕРСИТЕТ «КРОК»

Кафедра національної економіки та фінансів

Пеньковська Ольга Олегівна

УДК 658.15

Дипломна робота

**«Вплив прямого оподаткування на інвестиційну
діяльність суб'єктів господарювання»**

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Дипломна робота містить результати власних доробок. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Пеньковська О.О.

Науковий керівник

**Чумаченко Ольга Григорівна,
к.е.н., доцент**

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ.....	6
1.1. Сутність та складові системи прямого оподаткування підприємств.....	6
1.2. Основні фактори впливу на інвестиційну діяльність суб'єктів господарювання.....	15
1.3. Податкове регулювання інвестиційної діяльності	24
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	28
2.1. Аналіз складових механізму податкового стимулювання.....	28
2.2. Оцінка впливу податкової системи на інвестиційний клімат країни та її регіонів.....	36
2.3. Оцінювання фіскальної ефективності системи податкового регулювання в Україні.....	51
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ.....	55
3.1 Основні заходи законодавчої ініціативи та стимулювання інвестиційної діяльності в умовах військової агресії.....	55
3.2 Зарубіжний досвід податкового стимулювання інвестиційної діяльності..	66
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82

ВСТУП

Стан справ в інвестиційній сфері повною мірою відображає загальну економічну ситуацію країни, яка характеризується затяжною кризою, порушенням відтворювальних пропорцій, непослідовністю економічної політики щодо активізації інвестиційного процесу. Досвід економічних реформ у більшості країн з перехідною економікою підтверджує, що справжнє пожвавлення та піднесення економіки відбувається з початком ефективного зростання галузей реального сектору економіки. Макроекономічна стабілізація та політична стабільність у цьому випадку є необхідними, але недостатніми умовами для пожвавлення інвестиційного процесу. Враховуючи фактичну відсутність внутрішніх фінансових джерел для реалізації масштабних інвестиційних проєктів, з одного боку, та значне «недоінвестування» більшості бюджетоутворюючих галузей, з іншого, на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки, ймовірно, прямі інвестиції можуть істотно вплинути на пожвавлення економіки.

Існуючий механізм управління інвестиційною діяльністю підприємств в Україні характеризується недостатньою розвиненістю таких елементів, як: фінансово-кредитна складова інвестиційного процесу відтворення капіталу, формування ресурсів і джерел інвестування на підприємстві, політика державного регулювання та ін. інвестиційної діяльності, включаючи податкову політику, комплекс методичних питань тощо, пов'язаних з оцінкою ефективності інвестування поточного виробництва. Вітчизняні підприємства не мають спеціальної методики оцінки вартості капіталу та визначення його оптимальної структури, що заважає їм ефективно розпоряджатися інвестиційними ресурсами та знижує потенційну прибутковість господарської діяльності. Це потребує подальшого поглибленого дослідження всіх складових інвестиційної діяльності та відповідного вдосконалення управління нею в умовах розвитку ринкової економіки. Однією з основних проблем у формуванні системи ефективного управління інвестиційною діяльністю

підприємств є відсутність методичного забезпечення комплексної оцінки ринкової вартості підприємств загалом та інвестиційних проектів зокрема.

Проблемами управління інвестиційною діяльністю підприємств займалися багато зарубіжних вчених. Перш за все таких, як П. Баклі, С. Барлет, Дж. Бургас, С. Гошал, Дж. Даннінг, Ф. Нікербокер, К. Кодзіма, Ф. Котлер, В. Тінг, П. Фішер, Д. Хайдер, Н. Гуд, Г. Ешворт, С. Янг та ін., праці яких сьогодні по праву вважаються класикою наукових досліджень у сфері міжнародного інвестування.

У ході лібералізації зовнішньоекономічної діяльності та розвитку ринкових реформ в Україні багато вітчизняних дослідників також почали активно торкатися проблем податкового стимулювання інвестиційної діяльності. Праці Є.Ф.Авдокушина, Н.М.Іванової, О.І. Лівшиця, В.М. Понкращенко, О.М. Салагіна, О.Л. Селезньова та Є.С. Строева широко відомі в цій галузі.

Актуальність проблеми, її практична значущість та недостатня теоретико-методологічна розробленість зумовили вибір теми дослідження.

Метою написання роботи є розробка теоретичних основ управління інвестиційною діяльністю підприємства та розробка практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання в Україні за допомогою податкових пільг.

Відповідно до поставленої мети визначено наступні завдання дослідження:

- дослідити сутність та складові системи прямого оподаткування підприємств;
- дослідити основні фактори впливу на інвестиційну активність суб'єктів господарювання;
- дослідити податкове регулювання інвестиційної діяльності;
- проаналізувати складові механізму податкового стимулювання;

- оцінити вплив податкової системи на інвестиційний клімат країни та її регіонів;
- провести оцінку фіскальної ефективності системи податкового регулювання в Україні;
- дослідити зарубіжний досвід податкового стимулювання інвестиційної діяльності в контексті реформування податкової системи України.

Об'єктом дослідження є теоретичні основи та методичне забезпечення управління інвестиційною діяльністю підприємства.

Предметом дослідження є шляхи подолання проблем розвитку інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання в Україні методами податкового регулювання.

Під час написання роботи використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, спрямованих на отримання об'єктивних та достовірних результатів.

За допомогою історико-логічних методів проаналізовано літературні джерела та вивчено рівень розробленості проблеми у вітчизняній та зарубіжній літературі. Методи наукового абстрагування, описового моделювання та узагальнення знайшли своє застосування під час формулювання висновків та пропозицій щодо обґрунтування необхідності формування механізму управління інвестиційною діяльністю підприємства. У роботі також використано статистичний метод для характеристики стану впровадження системи управління інвестиційною діяльністю на вітчизняних підприємствах.

Інформаційними джерелами для виконання даної роботи є законодавчі акти України, відомості Державної служби статистики, а також довідкові та енциклопедичні джерела, матеріали монографій, публікації вітчизняних і зарубіжних вчених, представлені в друкованих виданнях, інформаційних ресурсах, в тому числі й мережі Інтернет.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ

1.1. Сутність та складові системи прямого оподаткування підприємств

Податкова система є найважливішим елементом ринкових відносин і від неї багато в чому залежить успіх економічних перетворень. Він являє собою сукупність податків, зборів, мита та інших платежів, які справляються в установленому порядку з платників - юридичних і фізичних осіб.

Податок на прибуток є однією з основних податкових систем будь-якої країни. Він виступає важливим джерелом фінансування бюджетів різних рівнів, є вагомим інструментом регулювання та стимулювання діяльності суб'єктів господарювання (підприємств), прямо та опосередковано впливаючи на процес перерозподілу додаткового продукту шляхом вилучення частини чистого прибутку підприємства.

Вчення про податки, будучи складовою частиною фінансової науки, починаючи з 15 ст. розвивалася в рамках політичної економії, генетичний зв'язок з якою очевидний.

Думки про економічні предмети і вказівки про фінанси містяться в працях Аристотеля, Ксенофонта, Ф. Аквінського та ін. У XV-XVI ст. меркантилісти Д. Карафа і Ж. Боден значно посилили зв'язок фінансової теорії з практикою, представивши фінансове господарство як систему державних доходів і витрат. У XVII-XVIII ст. у працях Т. Гоббса, Дж. Локка, Л. фон Зекендорфа, Ф. Юсти, І. Зонненфельса впорядковано та структуровано загальну систему фінансової науки [1, с. 70].

Значний вплив на розвиток фінансової науки зробили фізіократи Ф. Кене, А. Тюрго, О. Мірабо, які вказали на зв'язок питань управління фінансами з теоріями політичної економії та довели, зокрема, вплив оподаткування на перебіг макроекономічного процесу. У працях А. Сміта і Д. Рікардо також чітко виражена політико-економічна основа функціонування фінансової економіки.

Відокремлення фінансової науки від політичної економії відбулося в другій чверті XIX ст., а в другій його половині розвиток фінансової науки відбувався під активним впливом ідей К. Родбертуса, К. Маркса, Ф. Лассаль, Л. Штейн, А. Шеффле, А. Вагнер. Вони вважали, що податкова політика повинна активно сприяти перерозподілу національного доходу. Поступово наука про фінанси і теорії оподаткування перетворилися на велику галузь економічних знань. На думку Л.В. Ходський, «...сучасна теорія фінансів є значно більшою мірою результатом роботи одного XIX століття, ніж усіх попередніх» [10, с. 176].

Наприкінці 19 — на початку 20 ст. Е. Сакс дійшов висновку, що фінансова наука повинна стати точною наукою. У свою чергу Л. Косса підкреслив, що фінансова наука не є доповненням до політичної економії, оскільки вона аж ніяк не обмежується вивченням причин та економічних наслідків фіскальних заходів, а її джерелами є загальні принципи права та політики. Науку про фінанси Ф. Нітті вважав галуззю політичної економії, завданням якої є вивчення методів отримання та використання матеріальних ресурсів, необхідних для життєдіяльності держави та місцевого самоврядування. Згідно з К. Ебергом, фінансова наука є систематичним викладом принципів, за якими фінансова економіка є і повинна здійснюватися і відповідно до яких держава (регіон, громада тощо) має отримувати та витратити матеріальні блага, необхідні для досягнення своїх цілей [2, с. 176].

Таким чином, виділення науки про фінанси в окрему галузь знань свідчить, з одного боку, про єдність та універсальність загальних методів, дослідницьких підходів фінансової науки та політичної економії, а з іншого — про специфіку суб'єкти та об'єкти дослідження.

Податки (або їх прототипи) виникли з появою перших усвідомлених суспільних потреб. Це сталося з початком розпаду родового ладу - на самих ранніх етапах поділу суспільної праці. Отже, становлення та еволюція системи оподаткування відбувалося одночасно з розвитком державних утворень.

Податок є одним із основних понять фінансової науки. Складність розуміння сутності податку зумовлена тим, що він є одночасно і економічним, і

економічним, і політико-правовим явищем. М.М. Алексеєнко ще в 19 ст. відзначав таку особливість податку: «З одного боку, податок є одним з елементів розподілу, однією зі складових частин ціни, з аналізу якої, власне, і почалася економічна наука. , встановлення, розподіл, збір і використання податків є однією з функцій держави» [14].

З'ясування та з'ясування економічної природи податку завжди було пов'язане з пошуком певного джерела оподаткування та оцінкою ступеня впливу, який податок у кінцевому рахунку справляє на діяльність суб'єктів господарювання та розвиток народногосподарського комплексу як ціле. Виходячи з цього, з'ясування економічної природи податку насамперед пов'язане з дослідженням взаємозв'язку між виробництвом і розподілом (перерозподілом).

З'ясування ролі податків у системі економічних відносин постійно перебуває в центрі уваги вітчизняних і зарубіжних дослідників. Більшість з них вважають головним призначенням податків з моменту їх утворення і дотепер задоволення фінансових потреб держави.

Податки є джерелом доходів держави. Тому вона безпосередньо зацікавлена в збільшенні їх обсягу. Помітною є також тенденція посилення пріоритету фіскальної функції податків. За статистичними даними, в останні десятиліття частка фінансування державних бюджетів за рахунок податкових надходжень в економічно розвинутих країнах становить від 75 до 95% усіх надходжень у бюджетну систему.

Дослідження економічної природи податку безпосередньо пов'язане з вченням про державу, оскільки реальний процес оподаткування здійснюється самою державою і залежить від ступеня зрілості та цивілізованості його форм. За словами П. Прудона, «... по суті, питання податку є питанням держави» [13, с. 53].

Зміни форм державного устрою завжди супроводжувалися податковими реформами. Історичні факти свідчать про те, що високі податки спричинили зменшення загальної суми надходжень до казни, а зниження податкової ставки не відразу, але дозволило збільшити розмір збору. У будь-якому випадку той чи

інший ефект є результатом конкретної податкової політики держави. Скільки століть існує держава, стільки ж століть існують податки, і економічна теорія займається пошуком оптимального механізму оподаткування з точки зору гармонізації відносин відчуження та привласнення [12].]

Розвиваючись, вчення про державу відкрило нові можливості для уточнення та з'ясування економічної природи податку. На думку автора, виділяють два напрямки. Перший пов'язаний з ідеями А. Сміта про непродуктивність суспільних послуг і фінансової економіки держави, яка «...не тільки відокремлена від народної, а й протистоїть їй».

Другий базується на поглядах на економічну діяльність держави як фактор і необхідність соціально-економічного розвитку, що знайшло відображення в різних податкових теоріях [11, с. 218].

Дослідження сутності, принципів, функцій, закономірностей оподаткування, оцінка та прогнозування їх прямого чи опосередкованого впливу на стан макроекономічної системи, екстраполяція наслідків такого впливу на перспективи модернізації господарської діяльності суб'єктів господарювання на мікрорівень – у цьому контексті система оподаткування в історичному плані досліджується порівняно недавно.

На думку автора, однією з перших праць, присвячених оподаткуванню, була праця У. Петті «Трактат про податки і збори» (1662), в якій він приходять до висновку, що «...чим бідніша держава, тим вища податки», тобто чим менше держава має у своєму розпорядженні (неподаткових доходів), тим більше вона змушена обтяжувати своїх громадян.

У своїй роботі У. Петті виділив шість основних статей державних витрат:

- для оборони;
- на утримання державного апарату та здійснення правосуддя;
- на утримання церкви;
- на навчання;
- на утримання дітей-сиріт та немічних;
- на проїзд та інші транспортні витрати.

Найбільш раціональними доходами він вважав:

- орендна плата за землю та орендна плата з домоволодіння;
- митні збори;
- подушний податок;
- лотерея;
- добровільні внески;
- грошові штрафи;
- монополія;
- акцизний податок [9].

Саме У. Петті теоретичні основи оподаткування були суттєво уточнені завдяки активному обговоренню таких проблем, як множинність податків, їх нерациональність і несправедливість, а також завдяки пошуку шляхів нівелювання негативних наслідків відчуження податків. Для громадян, підприємств частину їх доходів, майна тощо у вигляді податків.

Значний внесок у розвиток податкових теорій зробила класична політична економія. А. Сміт і Д. Рікардо вважали, що податки відіграють лише роль джерел надходжень до державного бюджету, а щодо справедливості їх стягнення та часткового вилучення ведеться полеміка через фіскальну необхідність виконання завдань державного бюджету. держави (забезпечення функціонування конкурентного ринку, гарантування стабільності купівельної спроможності грошей тощо) [8, с. 34].

У праці «Дослідження про природу і причини багатства народів» (1776) А. Сміт вперше дав визначення податковим платежам, вказавши на їх місце у фінансовій системі держави: «Податки — це оподаткування, по-перше, ренти, по-друге, прибутку, по-третє, заробітної плати і, по-четверте, усіх цих трьох джерел приватних доходів» [8, с. 220].

На думку А. Сміта, податки для платника є показником свободи, а не рабства. Розробив основні принципи оподаткування.

Серед праць Д. Рікардо особливе місце посідає праця «Принципи політичної економії та оподаткування» (1817). У ній підкреслювалося, що податки

становлять «... ту частку продукту землі та праці країни, яка надходить у розпорядження уряду» [14]. Є два можливі джерела відшкодування податку:

- від капіталу (пізніше К. Маркс позначав цю категорію як «основний капітал»);

- від доходу країни («додатковий капітал» за К. Марксом).

Якщо річне виробництво країни значно перевищує її загальне споживання, то виникає дохід («додатковий капітал»), з якого сплачуються податки. Якщо загальне споживання за рік не покривається річним виробництвом країни, то податки і збори сплачуються за рахунок самого капіталу («Основного капіталу»), який зменшується або збільшується внаслідок збільшення виробництва або зниження непродуктивного споживання в цілому [11, с. 224].

На думку Д. Рікардо, немає таких податків, які б не прагнули зменшити силу накопичення, оскільки всі податки неминуче зменшують розмір капіталу або доходу.

Так, класична економічна теорія, виходячи з принципу максимального невтручання держави в економіку, визнавала збалансованість державного бюджету та податкових платежів умовою побудови гармонійної системи оподаткування. Адже якщо зменшаться видатки державного бюджету, то почнуть знижуватися і ставки податків, і навпаки.

У рамках першого напрямку податкові теорії мали переважно індивідуалістичний характер, пов'язаний із договірною формою виникнення держави. Найпопулярнішими серед них були:

- теорії «вигоди», «обміну еквівалентів», «послуги-відплати» як теорії «суспільного договору» (Г. Бастабл, П. Леруа-Больє, П. Прудон, Д. Рікардо, Дж. Сісмонді, А. Сміт, Р. Штурм, Ж.-Б. Сей);

- «атомістична» теорія, різновидами якої були теорії «фіскального контракту» (Ш. Вобан, Т. Гоббс, О. Мірабо, Ш. Монтеск'є), теорія податку як страхової премії (Е. де Жирарден, Д. Маккалок, А. Тьєр та ін.).

Наприклад, Ш. Монтеск'є розглядав податок як плату кожного громадянина за захист своєї особистої та майнової безпеки, захист держави та інші послуги.

Дж. Сімонді вважав податок платою за задоволення: «Податок — це жертва, але разом з тим добре, якщо послуги держави приносять нам більше задоволення, ніж сума жертви, ціною якої ми отримуємо їх забирає у нас Ж.-Б.Сей трактував податки як плату за послуги, а П.Прудон – як обмін [12].

Другий напрямок податкових теорій пов'язаний з примусовим характером стягнення (відчуження), який знайшов своє втілення в теорії «жертви» (С. Вітте, Н. Канар, Д. Мілль, Б. Мільхаузен, Ю. Таргулов, С. В.). Н. Тургенєв, І. Янжул та теорії «колективних (суспільних) потреб» (А. Буковецький, А. Вагнер, А. Лоріа, П. Мікеладзе, Ф. Нітті, Е. Сакс, Е. Селігман, А. Соколов), М. Фрідман, А. Шеффле, Л. Стайн). Податок трактувався як необхідний внесок у покриття витрат держави, як зобов'язання, що випливає з самої ідеї держави і з тих колективних потреб, які задовольняються з її допомогою.

Теорія «жертви» прямо вказувала на примусовий характер податків. Б. Мільхаузен зазначав, що «...податки в точному значенні слова — це ті пожертвування, які піддані дають державі». Ще С. Вітте визначав податки як «... примусові збори (пожертви) з доходів і майна підданих, що збираються в силу вищих прав держави для здійснення вищих цілей державного гуртожитку» [9].

Економіст Я. Таргулов популяризував теорію податку як жертви, вважаючи, що «...податок є така форма доходу держави або будь-яких інших суспільно-примусових одиниць, коли ці доходи, одержувані від власності громадян, мають односторонній характер». пожертвування ними, без отримання ними будь-якого еквівалента, випливають із природи держави як влади і служать задоволенню суспільних потреб» [8, с. 34].

Відповідно до теорії «колективних (суспільних) потреб», основний принцип приватної одноосібної економіки полягає в тому, що конкуренція обміну не в змозі задовольнити потреби всіх членів суспільства. Сформувався реальний економічний погляд на державу, який визнає її послуги продуктивними, а саму державу — сукупністю найважливіших економічних функцій, здійснення яких потребує сплати податків і зборів.

Так, А. Вагнер, досліджуючи функції податків, запропонував трактувати їх «... як обов'язкові внески окремих домогосподарств або приватних осіб для покриття загальних витрат держави або громадських об'єднань, які збираються в силу суверенітету державою або владою місцевих органів, у формі та розмірі, визначених ними в односторонньому порядку, як загальна винагорода за всі заслуги держави та місцевих громадських об'єднань, на загальних підставах і розмірах» [9].

На думку Ф. Нітті, податок – це та частина багатства, яку «... громадяни віддають державі та місцевим органам для задоволення колективних (суспільних) потреб» [14].

Дослідник М. Фрідман, у свою чергу, вважає, що «...податки є обов'язковими зборами, які стягуються на користь держави або громади, оскільки ці збори не є платою за спеціальні послуги держави або громади» [11, с. 220].

Таким чином (хоча й у неявній формі) він вказав на проблему «непрозорості» переважної більшості податків, що стягуються з громадян і суб'єктів підприємницької діяльності, що виявляється у протиріччі між прямим відчуженням частини їхніх доходів і власності та неявним, опосередкований характер привласнення державою за рахунок зібраних податків) суспільних благ і послуг.

Визначення податку, запропоновані в сучасній науковій літературі, підручниках і навчальних посібниках, мало відрізняються:

- «податками є обов'язкові збори, що стягуються з населення на відомій території на підставах, встановлених законом, для задоволення загальних потреб держави [14]»;

- «податки — це всі види доходів, що накопичуються державою на регулярній основі за допомогою її права примусу [12]»;

- «податок - це примусова сплата домогосподарством або фірмою грошей уряду (або передача товарів і послуг), в обмін на які домогосподарство або фірма безпосередньо не отримує товарів або послуг [10, с. 176]» ;

- «податок - вилучення на користь держави заздалегідь визначеної та встановленої законом частини доходу суб'єкта самостійного господарювання» [2, с. 189] та ін.

Сучасне поняття податку наведено в ст. 133 Податкового кодексу України податок - це обов'язковий, індивідуально безоплатний платіж, що справляється з організацій і громадян у формі відчуження коштів, що належать їм на праві власності, довірчого або оперативного управління з метою забезпечення діяльності держави та (або) муніципальних утворень» [6].

Речовим джерелом податків є нова вартість, створена в процесі виробництва працею, капіталом і природними ресурсами, тобто національний дохід. Він розділений на дві частини:

- одна частина переходить власникам - власникам капіталу і природних ресурсів у вигляді прибутку і доходу;

- другий - працівникам у вигляді заробітної плати.

Тобто обидві частини стають конкретним доходом основних соціальних груп суспільства.

При обмеженій власності на засоби виробництва держава може отримати свою частку національного доходу лише шляхом його примусового перерозподілу. Податки в цих умовах стають основним методом мобілізації частини національного доходу. Вони беруть участь лише в початковій стадії процесу перерозподілу, а саме у формуванні державних грошових фондів.

Наступний етап перерозподілу – використання державою коштів на загальнодержавні потреби – виходить за межі оподаткування і є статтею державних витрат [14].

Податкові відносини — це інституційно врегульовані (зокрема, законодавством про податки і збори) відносини держави в особі її уповноважених органів з платниками податків (фізичними та юридичними особами). Між ними рух вартості в грошовій формі відбувається в односторонньому порядку: від платників податків до держави. І економічні

інтереси держави та суб'єктів господарювання стикаються безпосередньо. Еквівалентність у цих відносинах відсутня або не персоніфікована.

Податкові відносини є найбільш «конфліктною» сферою фінансових відносин, де стикаються інтереси різних соціальних груп. У примусово-директивному порядку платники податків безповоротно відчужують у держави частину своїх доходів і майна. Вони прагнуть, користуючись як формальними, так і неформальними правилами, віддати якомога менше свого майна (у вигляді майна, доходу тощо), а державі отримати якомога більше. Водночас на сучасному етапі податкові відносини будуються на інституційно-правовій основі і повинні поширюватися на нову реальну вартість, залишаючи платникам податків капітал для розширеного виробництва [2, с. 176].

1.2. Основні фактори впливу на інвестиційну діяльність суб'єктів господарювання

Система управління інвестиційною діяльністю підприємства є складовою загальної системи управління. Управління інвестиційною діяльністю підприємства реалізується за допомогою відповідного механізму, який включає такі елементи: організаційну та інформаційну безпеку, планування, контроль, моніторинг інвестиційних проєктів, фінансово-економічні розрахунки, оцінку результатів діяльності (табл. 1.1).

В умовах ринкового середовища підприємство не є самодостатньою і замкнутою системою. Вона змушена працювати за правилами, встановленими на певній території в певний період часу.

Таблиця 1.1

Основні складові системи управління інвестиційною діяльністю підприємства

Складова	Зміст та призначення
Організаційне забезпечення	Взаємопов'язана сукупність структурних підрозділів підприємства, які забезпечують розробку та прийняття рішень щодо управління інвестиційною діяльністю та несуть повну відповідальність за виконання цих рішень.

Інформаційне забезпечення	Набір інформаційних показників, необхідних для аналізу, планування, прийняття управлінських рішень і задоволення потреб зовнішніх і внутрішніх користувачів.
Планування	Розробка планів забезпечення розвитку підприємства необхідними інвестиційними ресурсами та підвищення ефективності даного виду діяльності в майбутньому.
Прогнозування	Розробка інвестиційної стратегії підприємства, необхідної для здійснення довгострокового планування.
Контроль	Основними принципами побудови системи контролю є: спрямованість на реалізацію інвестиційної стратегії; орієнтація на стандарти; відповідність методів контролю методам аналізу та планування; гнучкість і легкість конструкції; економіка.
Моніторинг	Механізм проведення постійного нагляду та контролю за процесом освоєння інвестицій.

Джерело: складено автором на основі [18, с. 67]

Саме тому на процес прийняття інвестиційних рішень впливають певні макроекономічні фактори, основними з яких є [22, с. 83-84]:

- підвищення рівня формування та використання заощаджень в економіці країни;
- зниження процентної ставки на фінансовому ринку;
- активізація темпів науково-технічного прогресу;
- зниження темпів інфляції;
- високий рівень сегментації, конкуренції, розвитку інфраструктури інвестиційного ринку;
- сприятливий інвестиційний клімат, створений на законодавчому рівні шляхом державного кредитування, приватизації, податкового регулювання, амортизаційної політики, антимонопольних заходів, державного лізингу, ліцензування та квотування тощо.

Природно, що зміна впливу окреслених вище факторів у протилежний бік супроводжується зниженням інвестиційної активності підприємства.

Виділяють дві групи мотивів, які можуть впливати на інвестиційну діяльність підприємства. Перша група мотивів пов'язана з дією загальних економічних законів, тому вони (мотиви) мають однакове значення для підприємств різних сфер діяльності, форм власності, організаційно-правових форм тощо. Тут мотиви здійснення інвестиційною діяльністю можуть бути:

збільшення доходів, скорочення витрат, оновлення оборотного валютного фонду, збереження позицій на ринку, вимушені капіталовкладення, венчурні інвестиції тощо. Другу групу утворюють соціальні, екологічні, інноваційні, етичні та політичні мотиви. Порівняно з економічними мотивами вони зазвичай відіграють другорядну роль. Проте на окремих етапах розвитку підприємства деяким з інституційних мотивів може бути надано пріоритетне значення. Так, у процесі прийняття інвестиційних рішень часто важливу роль відіграють соціальні мотиви, пов'язані з різними аспектами соціального розвитку персоналу.

Складність і багатогранність інвестиційної діяльності підприємства в ринковому середовищі провокує необхідність її державного регулювання. Змістом державного регулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання є забезпечення реалізації економічної, науково-технічної та соціальної політики держави, а також вирівнювання циклічних тенденцій розвитку ринкової економіки.

Державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» (від 18.12.2017). з метою реалізації економічної, науково-технічної та соціальної політики [10]. При цьому враховуються цілі та показники економічного і соціального розвитку України, державні та регіональні програми економічного розвитку, державний і місцеві бюджети, а також передбачені в них обсяги фінансування інвестиційної діяльності.

Позитивним є те, що законодавством України передбачено створення пільгових умов для інвесторів, які здійснюють інвестиційну діяльність у сферах, найбільш важливих для задоволення суспільних потреб. Насамперед йдеться про соціальну сферу, техніко-технологічне удосконалення виробництва, створення нових робочих місць для громадян, які потребують соціального захисту, впровадження відкриттів і винаходів в агропромисловому комплексі, у сфері освіти, культури, ін. охорона культурної спадщини, охорона навколишнього середовища, охорона здоров'я [326, с. 58].

Саме тому на процес прийняття інвестиційних рішень впливають певні макроекономічні фактори, основними з яких є [22, с. 83-84]:

- підвищення рівня формування та використання заощаджень в економіці країни;
- зниження процентної ставки на фінансовому ринку;
- активізація темпів науково-технічного прогресу;
- зниження темпів інфляції;
- високий рівень сегментації, конкуренції, розвитку інфраструктури інвестиційного ринку;
- сприятливий інвестиційний клімат, створений на законодавчому рівні шляхом державного кредитування, приватизації, податкового регулювання, амортизаційної політики, антимонопольних заходів, державного лізингу, ліцензування та квотування тощо.

Природно, що зміна впливу окреслених вище факторів у протилежний бік супроводжується зниженням інвестиційної активності підприємства.

Виділяють дві групи мотивів, які можуть впливати на інвестиційну діяльність підприємства. Перша група мотивів пов'язана з дією загальних економічних законів, тому вони (мотиви) мають однакове значення для підприємств різних сфер діяльності, форм власності, організаційно-правових форм тощо. Тут мотиви здійснення інвестиційною діяльністю можуть бути: збільшення доходів, скорочення витрат, оновлення оборотного валютного фонду, збереження позицій на ринку, вимушені капіталовкладення, венчурні інвестиції тощо. Другу групу утворюють соціальні, екологічні, інноваційні, етичні та політичні мотиви. Порівняно з економічними мотивами вони зазвичай відіграють другорядну роль. Проте на окремих етапах розвитку підприємства деяким з інституційних мотивів може бути надано пріоритетне значення. Таким чином, у процесі прийняття інвестиційних рішень часто важливу роль відіграють соціальні мотиви, пов'язані з різними аспектами соціального розвитку персоналу.

Складність і багатогранність інвестиційної діяльності підприємства в ринковому середовищі провокує необхідність її державного регулювання. Змістом державного регулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання є забезпечення реалізації економічної, науково-технічної та соціальної політики держави, а також вирівнювання циклічних тенденцій розвитку ринкової економіки.

Державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» (від 18.12.2017). з метою реалізації економічної, науково-технічної та соціальної політики [10]. При цьому враховуються цілі та показники економічного і соціального розвитку України, державні та регіональні програми економічного розвитку, державний і місцеві бюджети, а також передбачені в них обсяги фінансування інвестиційної діяльності.

Позитивним є те, що законодавством України передбачено створення пільгових умов для інвесторів, які здійснюють інвестиційну діяльність у сферах, найбільш важливих для задоволення суспільних потреб. Насамперед йдеться про соціальну сферу, техніко-технологічне удосконалення виробництва, створення нових робочих місць для громадян, які потребують соціального захисту, впровадження відкриттів і винаходів в агропромисловому комплексі, у сфері освіти, культури, ін. охорона культурної спадщини, охорона навколишнього середовища, охорона здоров'я [326, с. 58].

Суб'єктами державного управління інвестиційною діяльністю є органи виконавчої влади, які поділяються на органи загальної, функціональної (міжгалузевої) та галузевої компетенції. До першої з цих груп належать Кабінет Міністрів України та місцеві державні адміністрації. Вони керують органами управління функціональної та галузевої компетенції в межах, встановлених законом. Загальні функції державного управління інвестиційною діяльністю покладаються на Президента України.

У свою чергу група органів функціональної (міжгалузевої) компетенції утворюється за рахунок Міністерства зовнішніх економічних зв'язків і

торгівлі України, Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України, Міністерства закордонних справ України України, Національне агентство України з питань розвитку та європейської інтеграції, Фонд державного майна України, Державна митна служба України, Державна податкова адміністрація України.

У межах своїх повноважень суб'єкти державного управління інвестиційною діяльністю виконують низку функцій, основні з яких наведено в таблиці 1.2.

Державне регулювання умов інвестиційної діяльності здійснюється завдяки системі податків, податкових пільг і ставок, диференційованих за суб'єктами та об'єктами оподаткування; здійснення кредитної та амортизаційної політики; надання фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позик; державні норми і стандарти; державні замовлення (контракти); антимонопольні заходи; роздержавлення та приватизація; визначення умов використання землі, води та інших природних ресурсів; цінова політика; експертиза проектів та інші заходи.

Таблиця 1.2

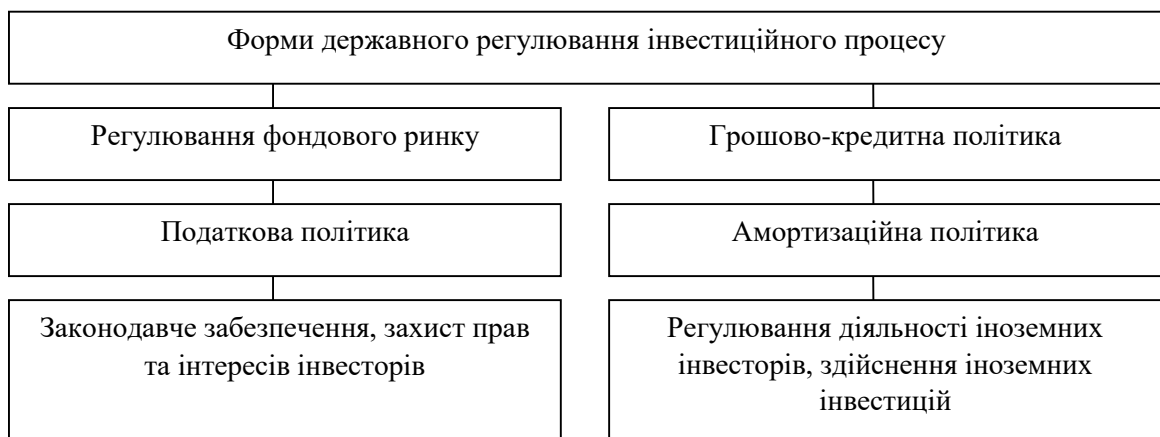
Основні функції суб'єктів державного управління інвестиційною діяльністю

Суб'єкт	Основні функції
Президент України	<ol style="list-style-type: none"> 1. Представляє державу в міжнародних відносинах, веде переговори та укладає міжнародні договори. 2. Утворює, реорганізовує та ліквідує міністерства та інші центральні органи виконавчої влади за поданням Прем'єр-міністра України. 3. Скасовує акти Кабінету Міністрів України та підписує закони, прийняті Верховною Радою України. 4. Здійснює інші повноваження, визначені Конституцією України.
Кабінет Міністрів України	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вживає заходів щодо забезпечення державного суверенітету та економічної самостійності України. 2. Забезпечує реалізацію фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики. 3. Розробляє та реалізує загальнодержавні програми економічного, науково-технічного і соціального розвитку України. 4. Забезпечує рівні умови для розвитку всіх форм власності та здійснює управління об'єктами державної власності.

	5. Організовує та забезпечує здійснення зовнішньоекономічної діяльності України та митної справи.
Місцеві державні адміністрації	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розробка програм соціально-економічного розвитку територій та подання їх на затвердження до відповідних органів державної влади. 2. Внесення пропозицій щодо створення спеціальних (вільних) економічних зон. 3. Внесення пропозицій до відповідних органів щодо залучення іноземних інвестицій в економічний розвиток окремих адміністративно-територіальних одиниць. 4. Обов'язкова реєстрація іноземних інвестицій, їх облік, проведення переговорів з потенційними іноземними інвесторами на місцевому рівні, врахування частки іноземних інвестицій при складанні місцевих бюджетів тощо.

Джерело: складено автором

Існуючі важелі державного регулювання інвестиційного процесу узагальнено на рисунку 1.1.

Джерело: складено автором на основі: [15, с. 14]

Рис. 1.1. Форми державного регулювання інвестиційних процесів

Правове регулювання інвестиційних відносин зумовлює формування та становлення інвестиційного права як окремої галузі господарського права. Його нормативною основою є інвестиційне законодавство, тобто система нормативних актів, які регулюють суспільні відносини, пов'язані з інвестуванням.

Так, участь інвестора в приватизації регулюється відповідно до законів України "Про приватизацію майна державних підприємств", "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)", "Про

приватизаційні папери", а також щорічно затверджується Державна програма приватизації на поточний рік та інші нормативно-правові акти.

Певними особливостями характеризується і процес регулювання фінансових інвестицій. Правовою базою цього регулювання є закони України «Про цінні папери і фондову біржу», «Про господарські товариства», Указ Президента «Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії» тощо [16, с. 56].

Від ефективності правових гарантій для інвестора значною мірою залежить обсяг внутрішніх та зовнішніх інвестицій, що спрямовуються в економіку нашої країни. Правовий режим іноземного інвестування в Україні регулюється національним законодавством та міжнародними договорами України, імplementованими у національне законодавство. Умови здійснення інвестицій за межами держави контролюються Національним банком України.

Методичне забезпечення інвестиційної діяльності окремого підприємства передбачає застосування розроблених у її межах норм і методик.

Ефективність процесу оцінки інвестиційної привабливості підприємства з точки зору потенційного інвестора та з точки зору ефективного функціонування самого підприємства в першу чергу залежить від системи його інформаційного забезпечення. Формування останнього забезпечує обґрунтування альтернативних варіантів рішень і на цій основі постійний цілеспрямований відбір і моніторинг актуальних інформативних показників, необхідних для аналізу, прогнозування та підготовки оперативних управлінських рішень за всіма аспектами управління інвестиційною привабливістю підприємства. підприємства.

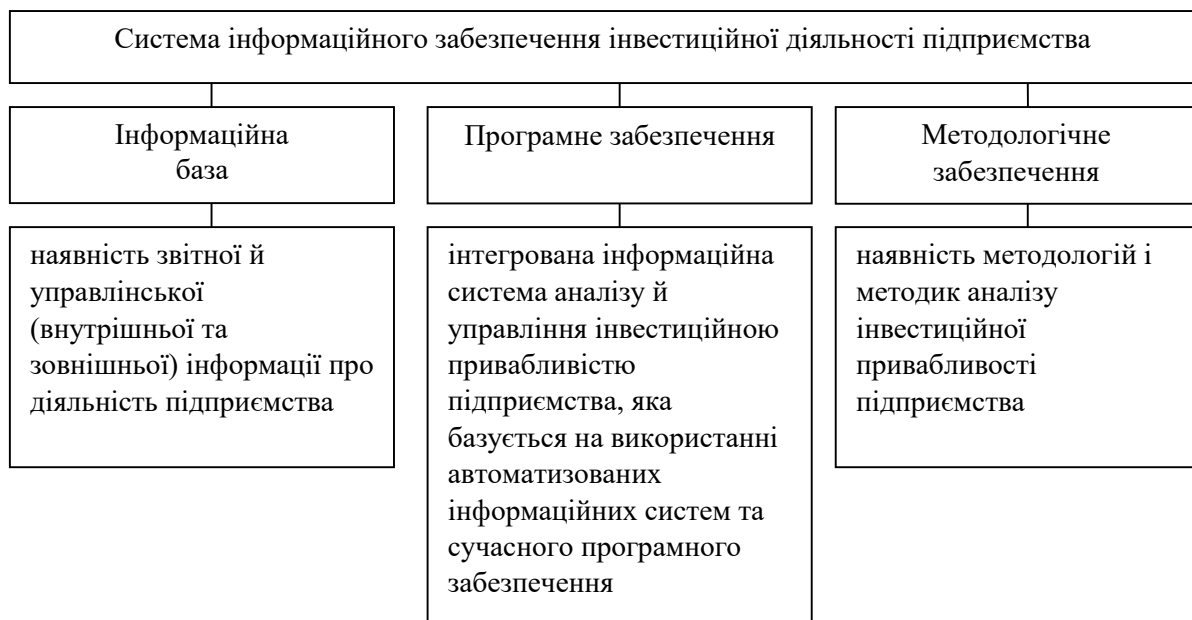
Сьогодні існує багато підходів до розуміння сутності системи інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності підприємства. При цьому різні автори пропонують різні компоненти, які беруть участь у формуванні відповідної системи. Деякі з цих підходів показано в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Складові інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності
підприємства (за різними авторами)

<i>Автори</i>	<i>Складові</i>
Гобрей М.В. [4, с. 153]	Інформаційні ресурси, програмно-технічні засоби й організаційно-нормативні документи та інформаційна інфраструктура, що забезпечує збирання, обробку, збереження, розповсюдження, пошук та передачу інформації
Димченко О.В. [6, с. 208]	Інформаційні ресурси, інформаційні технології, технічні засоби й програмне забезпечення
Ігнатюк В.В. [12, с. 100]	Інформаційний фонд, інформаційні ресурси, інформаційна база, інформаційні потоки
Кривов'язюк І.В. [14, с. 88]	Інформаційна база даних, яка включає у себе: фінансово-економічну й аудиторську, управлінську, податкову та нормативно-правову бази даних; інформаційний процес; методи аналізу інформації; інформаційна культура; технічне забезпечення

Автор пропонує до складу системи інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності підприємства включати компоненти, наведені на рисунку 1.2.

Джерело: складено автором на основі: [17]

Рис. 1.2. Система інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності підприємств

Основною складовою системи інформаційного забезпечення аналізу інвестиційної привабливості підприємства є наявність звітної інформації про його діяльність, інформації управлінського обліку та зовнішньої інформації, що характеризує зовнішнє середовище підприємства (галузь, регіон, ринкове середовище тощо). .) - все те, що називається інформаційною базою. На цьому елементі відповідної системи зупинимося докладніше.

Таким чином, інформаційна база має забезпечувати оптимальний відбір первинних даних, джерел інформації та показників, які формуються в процесі аналізу інвестиційної привабливості підприємства. Основними напрямками його будівництва пропонуємо вважати:

- розширення інформаційної системи управління, яка базується на існуючих формах статистичної фінансової звітності, додатковими інформативними показниками. Це дасть змогу оцінити інвестиційну привабливість шляхом розрахунку всіх груп частинних та інтегральних показників;

- оновлення доповненої системи управлінської інформації з метою розробки та застосування комплексних моделей аналізу інвестиційної привабливості підприємства;

- коригування показників доповненої та модифікованої інформаційної бази, тобто з урахуванням факторів інфляції та ризику, що підвищить її достовірність та інформативність.

Тому організаційне, інформаційне та нормативне забезпечення є важливими складовими системи управління інвестиційною діяльністю підприємства, здатними істотно підвищити інвестиційну привабливість підприємства як у поточному, так і в майбутньому періодах.

1.3. Податкове регулювання інвестиційної діяльності

Україна, як держава, яка націлена на структурні зміни в економіці, зростання національного доходу, інтеграцію у світовий економічний простір,

значною мірою зацікавлена в активному надходженні прямих іноземних інвестицій.

Усвідомлення важливості залучення прямих іноземних інвестицій у вітчизняну економіку з боку органів державної влади України знайшло відображення в основних програмних документах країни:

- у Національній стратегії сталого соціально-економічного розвитку на період до 2030 року визначено, що критерієм досягнення Стратегії інвестиційної політики є зростання частки іноземних інвестицій у загальному обсязі інвестицій в основний капітал [20]. У зазначений період особлива увага приділятиметься підвищенню інвестиційної привабливості країни для великих транснаціональних корпорацій, що дозволить збільшити кількість та якість залучених прямих іноземних інвестицій;

Реформи в інвестиційній сфері не сприяли створенню в Україні традиційного інвестиційного ринку, характерного для країн з розвинутою ринковою економікою. Інвестиційний процес загалом характеризується суперечливістю та відсутністю чіткої системи пріоритетів. В силу низки об'єктивних причин спочатку інвестиційний процес в українських регіонах мав форму просування набору конкретних інвестиційних проєктів, але найбільш сучасним і ефективним є той підхід, за якого сам регіон виступає як своєрідний «товар» інвестиційного ринку. Наявність в регіоні об'єктів інвестиційної сировини дає змогу теоретично обґрунтувати маркетингові технології, які останнім часом широко застосовуються в регіональній інвестиційній сфері.

- у Програмі діяльності Уряду України на 2018-2022 роки прийнято стратегію залучення прямих іноземних інвестицій. Стратегія передбачає низку заходів, спрямованих на забезпечення щорічного збільшення обсягів прямих іноземних інвестицій; питома вага іноземних джерел в інвестиціях в основний капітал має становити не менше 18 %, частка інвестицій в основний капітал у ВВП – 25 % [21];

- у складі щорічних прогнозів соціально-економічного розвитку України Уряд затверджує плани залучення прямих іноземних інвестицій в економіку.

Зараз Україна пропонує інвесторам сприятливі правові умови для ведення бізнесу. На міжнародному рівні діє понад 60 угод про уникнення подвійного оподаткування, близько 60 двосторонніх угод про сприяння здійсненню та захисту інвестицій, Сеульська конвенція про заснування багатостороннього агентства з гарантій інвестицій, Конвенція про врегулювання інвестицій. Підписано домовленості та інші міжнародні договори.

Розбудовуючи інститути регулювання бізнес-середовища за європейськими стандартами, Україна забезпечила покращення інвестиційного клімату.

Водночас, незважаючи на наявність великої кількості розроблених програмних документів, а також те, що така економічна політика вже реалізовується в Україні протягом тривалого періоду, вона не має очікуваного впливу на економічний розвиток країни.

Історія присутності іноземного капіталу в Україні досить коротка і, по суті, позначена двома періодами: з 1861 по 1917 рік і з 1985 року по теперішній час. Сучасний етап діяльності іноземних інвесторів характеризується вкрай нерівномірним розподілом прямих іноземних інвестицій по регіонах України. Майже 60% накопичених прямих іноземних інвестицій надходить до міста Києва, інші інвестиції розподіляються між 10-12 суб'єктами України [2, с. 172].

Практично всі міста з населенням понад 1 млн осіб є привабливими для іноземних інвестицій у таких сферах, як сфера послуг, оптова та роздрібна торгівля. Дуже цікавим явищем є «прикордонні» регіони, такі як Чернігівська, Волинська, Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська, Вінницька, Одеська області та інші портові чи «прохідні» регіони, які є дуже перспективними для іноземних інвесторів як центри розподілу продукції. Динаміка галузевого розподілу іноземних інвестицій в Україні демонструє значну тенденцію

збільшення участі іноземного капіталу у фінансовій сфері країни і навіть певне зростання інвестицій у сферу торгівлі та побутових послуг. На жаль, інвестиції в будівництво, машинобудування, нафтохімію та інші наукоємні галузі економіки з високою доданою вартістю та експортним потенціалом не перевищують 5%. Зазвичай участь іноземних інвесторів у паливно-енергетичному комплексі України велика (10%). На початку 1990-х років присутність іноземного капіталу в українській економіці характеризувалася домінуванням західноєвропейських держав-донорів. Традиційно важливу роль відігравала Німеччина, але прихід великих американських компаній, які працюють у паливно-енергетичному комплексі, харчовій промисловості та фінансовому секторі, зробив Європейський Союз провідним інвестором в Україні. Така ситуація, очевидно, є наслідком відсутності інвестиційних пріоритетів на державному рівні, а також розуміння ролі та функцій прямих іноземних інвестицій для сучасної економіки [8, с. 156-158].

Закономірно, що на національному рівні сучасний етап присутності прямих іноземних інвестицій в економіці країни характеризується тим, що, незважаючи на колосальний інвестиційний потенціал країни та значну потребу в інвестиціях, держава не змогла розробити та реалізувати розумну політику залучення іноземного капіталу. Тому в нинішній ситуації «центр ваги» інвестиційного процесу зміщується на рівень регіонів України.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз складових механізму податкового стимулювання

Податкова політика держави є одним з основних важелів управління економікою. Використання інструментів податкової політики може як підвищити, так і послабити її позицію на внутрішньому та зовнішньому ринку. Ефективність податкової політики визначається багатьма факторами, але визначальна роль приділяється правовій базі оподаткування. За цією характеристикою Україна значно відстає від розвинених країн Європи.

Сформований у державі правовий вакуум породжує створення широкої штучної системи адміністративних бар'єрів, довільного трактування різних законодавчих норм, унеможлиблює розвиток більшості платників податків, стосовно яких держава займає домінуюче становище. Обов'язковість платежу перетворюється на фінансову відповідальність за порушення відповідних законодавчих норм. Водночас з боку держави подібна відповідальність або відсутня, або настільки забюрократизована, що немає практичного сенсу для її застосування через дорожнечу фінансових операцій. Крім того, систематичне внесення змін до нормативних актів та пов'язана з цим модифікація законодавчої податкової бази призводить до ухилення від оподаткування з одночасним переміщенням капіталу у тіньовий сектор економіки.

Додатковим фактором дестабілізації негативного впливу податкової системи на підприємницьку діяльність є також велика кількість винятків із законодавства, які не лише послаблюють прозорість системи оподаткування, а й звужують податкову базу, підвищують витрати на податкове адміністрування, знижують фіскальну віддачу того чи іншого податкового платежу, в окремих випадках порушують вартісні відтворювальні пропорції. Найчастіше причиною зазначених деструктивних податкових зрушень є

лобіювання окремих галузей економіки, сфер господарювання у законодавчих органах. Складна система оподаткування суттєво підвищує витрати на адміністрування податкових платежів, а поза сферою оподаткування породжує негативні корупційні дії [15, с. 253-254].

Конкурентоспроможність національної економіки в умовах світової глобалізації неминуче пов'язана з розширенням сфери наукомістких та високотехнологічних виробництв. У теоретичному аспекті розв'язання зазначеного завдання є досить простим – достатньо лише створити найкращі умови для здійснення фінансово-господарської діяльності, які гарантуватимуть суттєве зростання грошових накопичень підприємств та інвестиції заповнять вигідні сфери вкладення капіталу. Однак на практиці все набагато складніше, оскільки: по-перше, пострадянська економіка структурована нерационально, переважають виробництва з низькою валовою доданою вартістю; по-друге, відсутні об'єктивні причини для приватно-державного партнерства, метою якого є необхідне фінансування НДДКР; по-третє, низький рівень інноваційного потенціалу, вкрай низька частка ризикових вкладень.

Наявність цих несприятливих факторів вимагає вироблення цілісної стратегії покращення інвестиційного клімату, стрижневим елементом якої виступає податкова система.

У більшості розвинених держав уряд стимулює розвиток інноваційного виробництва та інвестицій у нього за допомогою пасивних та активних фінансово-економічних дій. Перші мають тимчасовий характер, скеровуються на вирішення певних тактичних завдань фінансової політики, а основним методом їх здійснення є зниження податкових ставок. Другим властивий значно ширший діапазон дії, передбачає звільнення від оподаткування частини прибутку, що спрямовується на НДДКР; повне або часткове виведення з-під оподаткування реінвестованого прибутку; податкові преференції для венчурного підприємництва; виключення з бази оподаткування частини прибутку, що спрямовується на інвестиції з

відповідною диференціацією, у розрізі окремих галузей економіки та пріоритетних напрямів економічного розвитку; зменшення оподаткованого прибутку з суми вартості обладнання та обладнання, що передається вищим навчальним закладам, науково-дослідним та іншим інноваційним установам та організаціям; « Податкові канікули » протягом кількох років за прибутком, отриманим від реалізації інноваційних проектів; податкове стимулювання іноземних інвестицій у інноваційну сферу; податкове стимулювання капіталовкладень у створення бізнес-інкубаторів та науково-технологічних парків тощо [4]. В Україні такі засоби не реалізуються.

Ефективним засобом стимулювання НДДКР у країнах виступає амортизаційна політика. На питому вагу амортизації тут припадає близько 70-75% валових капітальних вкладень. Важлива роль у формуванні інвестиційних ресурсів інноваційних підприємств приділяється методу прискореній амортизації [8], широке застосування отримали такі методи підвищення ефективності амортизаційної політики як регулярна переоцінка вартості основних засобів та індексація амортизаційних відрахувань. Амортизаційна політика України суттєво відрізняється від тієї, що використовується у світовій практиці.

Амортизаційні відрахування становлять лише 7–8% суми зносу основних засобів, введення в дію нових основних засобів не перевищує 11% цієї суми [5, с. 37], а питома вага інвестицій, що фінансуються за рахунок амортизації, за підрахунками вчених, коливається в межах 20-30%. Недостатньо ефективні механізми амортизації негативно впливають на інвестиційну та інноваційну активність суб'єктів підприємницької діяльності.

Рушійною силою економічного розвитку є мале підприємництво. На сьогодні розвиток малого підприємництва та підвищення його конкурентоспроможності неможливо без належної державної підтримки. Державна політика сприяння малому бізнесу передбачає проведення низки заходів, важливе місце серед яких належить податковій політиці. У податковому законодавстві розвинених країн обов'язково передбачаються

податкові преференції для малих та середніх підприємств, а країни-члени ЄС керуються відповідними рекомендаціями Комісії ЄС від 1997 року, що передбачають:

- спрощення податкових режимів для новостворених підприємств;
- формування сприятливого податкового клімату для залучення інвестицій у створення нових підприємств;
- зниження для малих підприємств внесків на пенсійне та соціальне страхування, принаймні у перші роки відкриття бізнесу, за умови працевлаштування нових працівників;
- співробітництво податкових органів та органів соціального страхування з метою запобігання дублювання та застосування обліково-нестандартних процедур, які збільшують податкову базу;
- спрощення та уніфікацію вимог щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності для малих та середніх підприємств;
- лібералізацію порядку нарахування та сплати ПДВ суб'єктами малого бізнесу, законодавче встановлення граничної величини податкової бази, у межах якої застосовується добровільна реєстрація платників податків;
- введення спеціальних податкових режимів для індивідуальних підприємців [16, с. 92].

В Україні податкова система та механізм стягування податків є стримуючим фактором розвитку малого підприємництва. Малі підприємства отримують певні види пільг, але при відсутності вихідних умов їх застосування, ці пільги нерідко заважають природному переростанню бізнесу у середній. Досить часто середні підприємства у своєму прагненні мінімізації податків активно використовують дроблення як засіб «розвитку» та, відповідно, преференцій спрощеної системи оподаткування.

Податкове навантаження української економіки стримує стимули до праці, інвестування коштів, підтримки максимальної ефективності виробництва та розподілу, а також до участі у ризикованих бізнес-проектах.

Результати досліджень міжнародних організацій показують, що вітчизняна система оподаткування є однією з найобтяжливіших у світі. Так, у рейтингу простоти та зручності податкових систем Paying Taxes, підготовленому Світовим банком спільно з Price Waterhouse Coopers, у 2020 році Україна посіла 65 місце зі 190 країн [17].

Податкові рейтинги України значно покращилися після запровадження у 2011 р. нового Податкового кодексу (на той час у світових рейтингах Україна займає 181 позицію, залишивши позаду лише Білорусь та Венесуелу), однак деякі фахівці вважають, що нові норми закону не сприятимуть розвитку підприємництва, а навпаки – будуть стримувати його. Експерти стверджують, що показово зменшуючи кількість податків, уряд «витіснив» ті з них, які фактично не створювали тиску на економіку, а лише розподіляли кошти на підтримку окремих сфер, а вилучення із системи оподаткування низки платежів лише ускладнить життя платникам, змусить надавати їх у іншому режимі.

Як наслідок, високою стає можливість втрати ресурсів, зниження темпів економічного зростання, рівня нагромадження капіталу. Природно, що за таких умов рівень виробництва та зайнятості в майбутньому знижуватиметься, зменшуючи сукупний дохід, що підлягає розподілу між членами товариства.

Тому держава змушена знаходити точки дотику між прагненням рівномірного розподілу доходів та прагненням ефективного використання ресурсів з досягнення економічного зростання.

Проблема податкового навантаження на бізнес завжди залишається актуальною, набуваючи специфічних форм вираження на різних етапах розвитку економіки.

Далі проаналізуємо діяльність вітчизняних підприємств за період 2014-2022 роки за статистичними даними Державної служби статистики України [11].

У таблиці 2.1. наведемо загальну характеристику діяльності підприємств України.

Як бачимо, обсяги реалізованої продукції за цей період зросли майже втричі, обсяг виробленої продукції підприємств – вдвічі. Необхідно відзначити, що, не дивлячись на зниження кількості підприємств, обсяги виробленої та реалізованої продукції показують стійкі темпи до зростання. Протягом досліджуваного періоду відбулося і зростання рівня доданої вартості за витратами виробництва, даний показник збільшився за 2016-2022 роки більш, ніж вдвічі.

Таблиця 2.1

Загальна характеристика підприємств України у 2013-2021 рр.

Роки	Кількість підприємств, одиниць	Кількість зайнятих працівників, тис. осіб	З них кількість найманих працівників, тис. осіб	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млрд.грн	Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг), млрд.грн	Додана вартість за витрат. Вироб., млрд.грн
2014	378810	7958,25	7836,44	3366,23		
2015	375695	7793,11	7712,43	3991,24		
2016	364935	7679,67	7577,60	4203,17	2593,35	1015,50
2017	393327	7406,49	7285,56	4050,21	2468,79	977,15
2018	341001	6298,49	6192,99	4170,66	2723,97	1234,09
2019	343440	5889,70	5778,12	5159,07	3215,29	1329,26
2020	306369	5801,14	5713,87	6237,54	3884,62	1702,67
2021	338256	5812,92	5714,59	7707,94	4872,75	2099,50
2022	355877	5959,47	5870,60	9206,05	5626,46	2310,58

Джерело: складено автором на основі [11]

Аналіз структури валової доданої вартості виробленої продукції дозволяє визначити економіко-формуючі галузі вітчизняної економіки (рис. 2.1) [4].

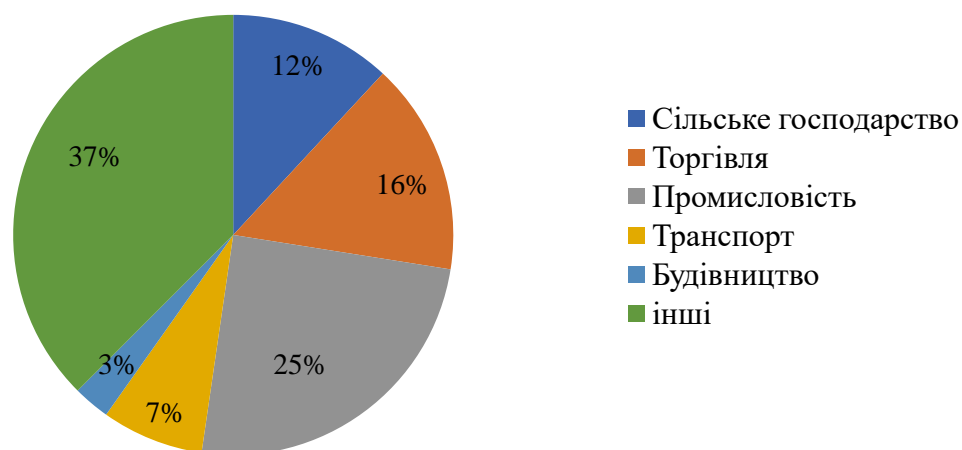

Рис. 2.1. Структура валової доданої вартості за підсумками 2022 року

Джерело: складено автором на основі [8]

Основними галузями, які формують ВВП, залишаються: промисловість, торгівля та сільське господарство.

Далі проаналізуємо фінансові результати до оподаткування підприємств України за 2014-2022 роки [11] у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Фінансові результати підприємств України у 2013-2021 рр.

роки	Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, млрд.грн.	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, млрд.грн.	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, млрд.грн.
2014	54,41	59	189,64	41	135,24
2015	118,61	65,1	255,55	34,9	136,94
2016	75,67	64,5	248,04	35,5	172,37
2017	11,34	65,9	209,86	34,1	198,53
2018	-564,38	66,3	233,62	33,7	798,00
2019	-348,47	73,7	387,65	26,3	736,12
2020	69,89	73,4	443,01	26,6	373,12
2021	236,95	72,8	593,17	27,2	356,22
2022	369,21	74,3	668,89	25,7	299,68

Джерело: складено автором на основі [11]

Отже, загальний фінансовий результат підприємств України у 2022 році досяг свого максимального значення і склав 369,21 млрд. грн. При цьому 74,3% підприємств спрацювали із прибутком (загальна сума прибутку склала 669,89 млрд. грн.), а 25,7% зі збитком (загальна сума збитку склала 299,68

млрд. грн.).

Отже, найбільш негативними є такі структурні умови розвитку підприємництва в Україні.

1. Низька купівельна спроможність населення.

2. Непослідовність, непередбачуваність політики держави та слабкість законодавчої бази, яка не враховує багато аспектів розвитку малого бізнесу. Новий податковий кодекс, який набув чинності у 2012 році, не лише збільшив податкове навантаження, а й вніс додаткову плутанину до трактування деяких статей.

3. Загальний соціально-політичний клімат є несприятливим для розвитку підприємництва країни. Багато в чому це пов'язано як з неефективним державним управлінням, і з корупцією на всіх рівнях влади, так і з відсутністю системи захисту прав інтелектуальної власності.

4. Національні особливості української культури. Підприємництво в Україні не є «визнаним та шанованим способом» досягнення соціального статусу в суспільстві.

5. Фінансова підтримка.

6. Слабкість правового поля у сфері венчурного інвестування, і навіть закритість державних систем субсидування.

Ефективній інтеграції української економіки у європейський простір сприятиме повний перегляд правового поля та наближення його норм та стандартів до тих, що використовуються в ЄС.

Сталий економічний розвиток України потребує певних умов, і однією з таких умов є врегульована, стабільна, законодавчо визначена податкова політика. Оскільки Україна обрала курс на євроінтеграцію, стає зрозуміло, що її податкова система має відповідати європейським прагненням. Інакше не вдасться забезпечити належний рівень конкурентоспроможності вітчизняних підприємств та залучити в країну потенційних інвесторів.

Інноваційний прогрес і ефективна система оподаткування в сучасних умовах безальтернативні. Створення прозорих правил ведення господарської

діяльності та оподаткування, а також забезпечення єдиних і справедливих підходів до всіх суб'єктів податкових відносин сприятиме зміцненню партнерських відносин між громадянами, суб'єктами господарювання, державою та міждержавними організаціями. Це також може призвести до збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів, зростання доходів підприємств і громадян.

2.2. Оцінка впливу податкової системи на інвестиційний клімат країни та її регіонів

Україна як країна, націлена на структурні зміни в економіці, зростання загальнонаціонального доходу, інтеграцію до загальносвітового економічного простору, значною мірою зацікавлена в активному надходженні прямих іноземних інвестицій.

Усвідомлення важливості з боку органів державної влади України залучення прямих іноземних інвестицій у вітчизняну економіку знайшло відображення в основних програмних документах країни:

- у Національній стратегії сталого соціально-економічного розвитку на період до 2030 р. визначено, що критерієм досягнення Стратегією інвестиційної політики є зростання частки іноземних інвестицій у загальному обсязі інвестицій в основний капітал [20]. Особлива увага в у зазначеному періоді буде приділено підвищенню інвестиційної привабливості країни для великих транснаціональних корпорацій, що дозволить нарощувати кількість і якість прямих іноземних інвестицій, що залучаються;

Реформи інвестиційної сфери не сприяли створенню в Україні традиційного ринку інвестицій, властивого країнам із розвиненою ринковою економікою. Інвестиційний процес загалом характеризується суперечливістю та відсутністю чіткої системи пріоритетів. Через низку об'єктивних причин спочатку інвестиційний процес в українських регіонах прийняв форму просування сукупності конкретних інвестиційних проектів, тоді як

найсучаснішим і ефективним є підхід, у межах якого своєрідним «товаром» інвестиційного ринку виступає сам регіон. Наявність у регіону інвестиційних товарних властивостей дозволяє підвести теоретичну базу під маркетингові технології, що широко застосовуються останнім часом у регіональній інвестиційній сфері.

- у Програмі діяльності Уряду України на 2018-2022 рр. прийнято стратегію залучення прямих іноземних інвестицій. Стратегія передбачає низку заходів, покликаних забезпечити щорічний приріст обсягу прямих іноземних інвестицій; питома вага іноземних джерел в інвестиціях в основний капітал має становити не менше 18%, частки інвестицій в основний капітал у ВВП - 25% [21];

- у рамках річних прогнозів соціально-економічного розвитку України Урядом затверджуються плани щодо залучення прямих іноземних інвестицій в економіку.

В даний час Україна пропонує інвесторам сприятливі правові умови ведення бізнесу. На міжнародному рівні підписано понад 60 угод про уникнення подвійного оподаткування, близько 60 двосторонніх угод про сприяння у здійсненні та захисті інвестицій, Сеульська конвенція про заснування Багатостороннього агентства з гарантій інвестицій, Конвенція щодо врегулювання інвестиційних спорів та інші міжнародні договори.

Вибудовуючи відповідно до загальноєвропейських стандартів інститути регулювання бізнес-середовища, Україна забезпечила покращення інвестиційного клімату.

У той же час, незважаючи на наявність великої кількості розроблених програмних документів, і те, що така економічна політика в Україні уже реалізується протягом тривалого періоду, це не надає очікуваного впливу на економічний розвиток країни.

Історія присутності іноземного капіталу в Україні досить коротка і, власне, відзначена двома періодами: з 1861 р. по 1917 р. та з 1985 р. по теперішній час. Нинішній етап діяльності іноземних інвесторів відрізняється

крайньою нерівномірністю розподілу прямих іноземних інвестицій у регіонах України. Майже 60% накопичених прямих іноземних інвестицій приходить на м. Київ, інші вкладення розподілені серед 10-12 суб'єктів України [2, с. 172].

Майже всі міста з населенням понад 1 млн. осіб є привабливими для іноземних інвестицій у таких сферах, як сервіс, оптова та роздрібна торгівля. Дуже цікавий феномен «прикордонних» регіонів, таких, як Чернігівській, Волинській, Львівській, Закарпатській, Івано-Франківській, Вінницькій, Одеській областях та інших портових чи «шлюзових» регіонів, дуже перспективних для іноземних інвесторів як центрів розповсюдження продукції. Динаміка галузевого розподілу іноземних інвестицій в Україні демонструє значну тенденцію зростання участі іноземного капіталу в фінансовій сфері країни, і навіть певне зростання вкладень у сферу торгівлі та споживчих послуг. На жаль, інвестиції у будівництво, машинобудування, нафтохімію та інші наукомісткі сектори економіки з високою додатковою вартістю та експортним потенціалом не перевищують 5%. Зазвичай велика участь іноземних інвесторів у паливно-енергетичному комплексі України (10%). На початку 90-х присутність іноземного капіталу в українській економіці відзначено домінуванням західноєвропейських держав-донорів. Традиційно вагому роль відігравала Німеччина, проте прихід великих американських компаній, що працюють у паливно-енергетичному комплексі, харчовій промисловості та фінансовій сфері, зробив Європейський Союз провідним інвестором в Україну. Подібна ситуація, очевидно, є наслідком відсутності на державному рівні пріоритетів інвестування, а також розуміння ролі та функцій прямих іноземних інвестицій для сучасної економіки [8, с. 156-158].

Закономірно, що на національному рівні нинішній етап присутності прямих іноземних інвестицій в економіці країни характеризується тим, що незважаючи на колосальний інвестиційний потенціал країни та значну потребу в інвестиціях, держава виявилася неспроможною виробити та реалізувати розумну політику щодо залучення іноземного капіталу. Тому, у

нинішній ситуації «центр тяжкості» інвестиційного процесу зміщується до рівня регіонів України.

На основі аналізу припливу прямих іноземних інвестицій до української економіки можна стверджувати наступне:

- країна є не такою привабливою для інвесторів, як її сусіди, країни Європи, Євразійського економічного союзу та Сполучені Штати Америки. З 2018 по 2020 р. чистий приплив ПІІ на душу населення в Україні був порівнянний з чистим притоком на душу населення в Литві і набагато менше, ніж у більшості країн аналізованого регіону. Ірландія, Нідерланди, Швейцарія були лідерами з чистому припливу ПІІ на душу населення у аналізований період;

- у 2022 р. у середньому на душу населення в Україні було залучено 763,69 дол. прямих іноземних інвестицій (рис. 2.2), що нижче за аналогічні показники Казахстану майже в 2,1 рази (375,32); у 2,2 рази – Латвії (375,32); у 3,3 рази – Німеччини (567,81) та у 83,2 рази – Швейцарії (14446,03 дол.).

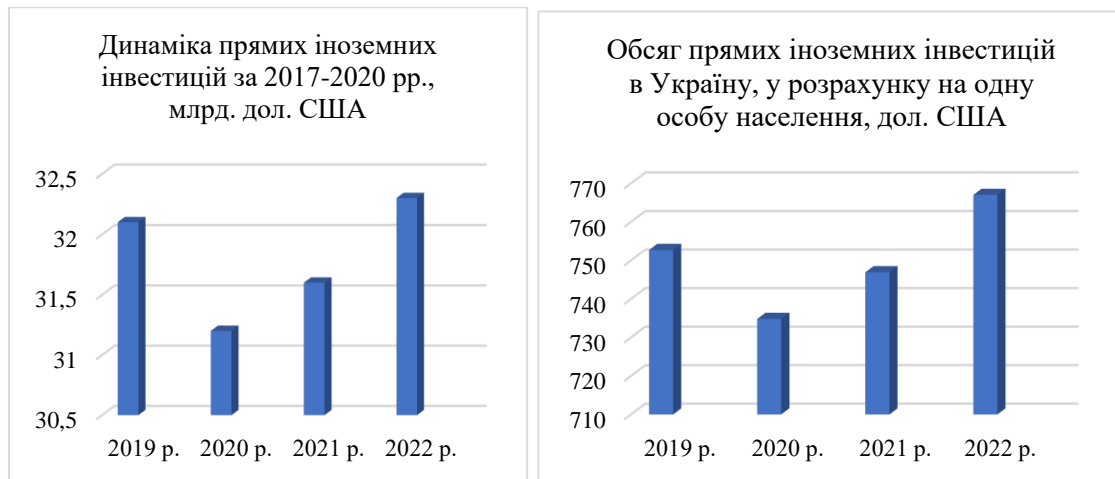

Рис. 2.2. Динаміка прямих іноземних інвестицій за 2019-2022 рр.

Джерело: складено автором на основі [23]

За даними світових аналітичних досліджень та Державного комітету статистики, у 2020 р. спостерігається зниження, а надалі позитивна динаміка за показниками прямих іноземних інвестицій. У 2022 р. чистий притік ПІІ на душу населення зріс на 1,8%. Іноземні інвестори вклали у реальний сектор економіки України 32,3 млрд дол. США, що на 0,6 % більше, ніж у 2019 р.

Протягом усього періоду реалізації інвестиційної політики в Україні має місце суттєва диференціація у галузевому розподілі прямих іноземних інвестицій. Зберігається їх спрямованість переважно до інфраструктурних проектів (торгівля, транспорт, зв'язок) та фінансово-посередницької діяльності з орієнтацією на роботу в основному на внутрішньому ринку, а не до реального виробництва, здатного згодом дати ефект у вигляді експорту товарів та послуг.

У 2022 р. значний обсяг прямих іноземних інвестицій, що надійшли в країну, були направлені у такі галузі: торгівля, ремонт автомобілів та побутових виробів – 34,9 % від загального обсягу; транспорт та зв'язок – 38,6%, тобто більше 70% залучених до нашої країни прямих інвестицій надійшло переважно на експортно-орієнтовані галузі. До галузі промисловості у 2022 р. надійшло 1065,4 млн дол. США прямих інвестицій, що становить лише 33,1% від загального обсягу (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) в Україні за видами економічної діяльності

Джерело: складено автором на основі [23]

Значні диспропорції спостерігаються й у територіальному розподілі прямих іноземних інвестицій, які надійшли в країну. Більша їх частина

спрямовується до м. Києва (52,4% у 2022 р.), тоді як в регіони прямі інвестиції з-за кордону надходять у вкрай незначних обсягах (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Прямі іноземні інвестиції в економіці України по регіонах

	Обсяг інвестицій						Приріст	
	2020 р.		2021 р.		2022 р.		млн. дол. США	%
	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%		
Україна	31 230,3	100,0	31 606,4 0	100, 0	32 291,9	100,0	376,1	1,2
Вінницька	180,0	0,6	198,9	0,7	223,3	0,7	18,9	10,5
Волинська	246,1	0,8	251,3	0,8	259,6	0,8	5,2	2,1
Дніпропетровська	3 491,1	11,1	3 688,2	11,7	3 577,8	11,1	197,1	5,6
Житомирська	216,3	0,7	226,8	0,7	237,4	0,7	10,5	4,9
Закарпатська	317,0	1,0	325,1	1,0	340,0	1,1	8,1	2,6
Запорізька	863,4	2,8	910,5	2,9	902,0	2,8	47,1	5,5
Івано-Франківська	826,6	2,6	904,7	2,9	894,5	2,8	78,1	9,4
Київська	1 516,8	4,9	1 588,7	5,0	1 591,6	4,9	71,9	4,7
Кіровоградська	58,9	0,2	70,1	0,2	74,5	0,2	11,2	19,0
Львівська	833,5	2,7	930,0	3,0	922,2	2,9	96,5	11,6
Миколаївська	213,5	0,7	206,1	0,7	227,4	0,7	14,42	2,1
Одеська	1 228,8	3,9	1 202,6	3,8	1 207,1	3,7	-26,2	-2,1
Полтавська	1 228,8	3,9	1 202,6	3,8	1 207,1	3,7	18,6	0,6
Рівненська	159,5	0,5	134,2	0,4	133,5	0,4	-25,3	-15,9
Сумська	190,0	0,6	181,5	0,6	182,9	0,6	-8,5	-4,5
Тернопільська	48,2	0,2	45,0	0,1	55,8	0,2	7,4	10,8
Харківська	642,5	2,1	638,3	2,0	666,4	2,1	-4,2	-0,7
Херсонська	201,3	0,6	218,5	0,7	204,2	0,6	-14,3	-16,5
Хмельницька	158,2	0,5	170,8	0,5	199,5	0,6	12,6	8,0
Черкаська	57,1	0,2	42,6	0,1	44,0	0,1	-14,5	-25,4
Чернівецька	241,3	0,8	429,6	1,4	433,7	1,3	187,7	78,3
м. Київ	16 516,8	52,8	16 343,9	51,7	16 910,2	52,4	685,5	3,5

Джерело: складено автором на основі [24]

У 2022 р. 52,4% ПІІ, що надійшло в Україну, було сконцентровано у Києві. 11,1 і 3,7% від загального обсягу ПІІ припадало, відповідно, на Дніпропетровську та Донецьку області. Сукупна частка цих трьох склала регіонів склала 67,2% від загальноукраїнського обсягу ПІІ. Майже 90% ПІІ було сконцентровано в десяти, найбільш привабливих на думку інвесторів

Запорізька	28,9	0,5	30,1	0,5	24,4	0,4	4,7	20,5
Івано-Франківська	-	-	-	-	-	-	-	-
Київська	8,5	0,1	8,5	0,1	7,8	0,1	0,7	11,7
Кіровоградська	-	-	-	-	-	-	-	-
Львівська	15,4	0,2	10,2	0,2	8,8	0,1	5,2	33,8
Миколаївська	0,8	0,0	0,8	0,0	0,8	0,0	-	-
Одеська	19,0	0,3	13,7	0,2	27,3	0,4	8,2	33,3
Полтавська	0,1	0,0	0,4	0,0	0,7	0,0	0,3	600
Рівненська	-	-	-	-	-	-	-	-
Сумська	3,1	0,0	3,1	0,0	2,9	0,0	-8,5	-4,5
Тернопільська	-	-	-	-	-	-	-	-
Харківська	11,7	0,2	12,5	0,2	8,4	0,1	2,3	32,7
Херсонська	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	-	-
Хмельницька	-	-	-	-	-	-	-	-
Черкаська	-	-	-	-	-	-	-	-
Чернівецька	-	-	-	-	-	-	-	-
м. Київ	283,4	4,5	253,3	4,0	234,8	3,7	-30,1	-10,6

Джерело: складено автором на основі [30]

Протягом аналізованого періоду лідером серед регіонів країни за обсягами іноземних інвестицій, що спрямовані в економіку інших країн, була Донецька область. Її частка складає 94,4% від усіх інвестицій, що були інвестовані Україною в інші країни світу. Фактично нульове значення показника продемонстрували такі області як Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька.

Таким чином, наразі існує потреба у державній підтримці інвестиційної діяльності в Україні.

В Україні щорічно проводяться економічні форуми, на яких розглядаються теми розвитку регіональної, національної та світової економіки, виявляються сучасні тенденції та напрямки економічного потенціалу України.

На форумах зазвичай присутні глави уряду України, представники зарубіжних країн, міжнародних компаній, експерти та аналітики в галузі економіки та ЗМІ. В основному дискусія ведеться на регіональну тему інвестиційної політики, її напрямки та проблеми. Для інтенсивного розвитку регіонів за рахунок залучення інвестицій складається Комплексний план дій Уряду на період із 2017 по 2025 рік [29].

На форумі презентувалися напрямки щодо розробки системи дій, до яких віднесли:

- створення зрозумілих правил у системі податкових та неподаткових платежів, тарифів природних монополій, принципів контрольно-наглядової діяльності та заходів державного регулювання і підтримки для прийняття інвестиційних рішень на рівні підприємства, регіону та країни загалом;

- раціональне використання та розподіл наявних у країні трудових ресурсів;

- створення необхідної правової та фізичної інфраструктури для переходу до цифрової економіки, яка формує комфортне середовище для інвестиційної та підприємницької діяльності;

- реалізація проектів та розробка плану державних витрат з обліком діючих нині пріоритетних галузей.

Крім того, необхідні додаткові заходи щодо трансформації структури економіки, зростання несировинного експорту, реалізації нових інвестиційних проектів, а саме:

- розробка механізму зі спрощення хеджування валютних ризиків для українських експортерів (створення єдиного вікна, через яке експортери зможуть зафіксувати майбутній грошовий потік від експортних поставок у гривневому еквіваленті);

- забезпечення конкурентоспроможних умов кредитування споживачів української продукції за кордоном;

- розширення програми щодо кредитування малого та середнього бізнесу для підтримки компаній у таких пріоритетних галузях, як аграрно-промислова та обробна;

- покращення соціальної інфраструктури (охорона здоров'я та освіта);

- розширення прав інвесторів, які відраховують кошти з власного прибутку;

- вибір на користь швидкоокупних проектів за рахунок скорочення терміну повернення коштів для підвищення прибутку від інвестицій у максимально стислі терміни.

Також у ході форуму піддавалися обговоренню перешкоди, що заважають зростанню інвестицій у регіонах України, основними з яких є:

- запізнюваний взаємозв'язок випуску нормативно-правових актів та ухвалення законів, а також їх неоднозначне трактування, що створює непорозуміння для інвесторів та бізнесменів;

- недостатнє фінансування нових технологій та інновацій, які в даний момент пріоритетніші за сировинні галузі (пропонується розвиток технології блокчейн, що дозволяє перевіряти транзакції не банками, нотаріусами та державними органами, а всіма учасниками системи, що спрощує процедуру перевірки, позбавляє потреби в посередниках і зберігає конфіденційну інформацію);

- бюрократія, що забирає багато часу в інвесторів у зв'язку з відсутністю електронного документообігу;

- відсутність необхідної самостійності у регіонах;

- недостатність збільшення обсягів кредитування інвестиційних проектів та недостатньо гнучка система пільг;

- недоступність довгострокового проектного фінансування, викликана недовірою економічних агентів до економічної політики.

Розглянемо кілька шляхів підвищення реальної активності іноземних партнерів на українському ринку, які за ефективного виконання всіх умов сприяють зростанню інвестиційної привабливості країни загалом.

Першим напрямком є необхідність розвитку співробітництва між органами державної влади, бізнесом та населенням, іншими словами, необхідно сприяти розширенню сектора державно-приватного партнерства (далі, ДПП). В даному випадку держава може виступати як партнер, який має певні засоби та владу, а використання приватного капіталу дозволить

вирішити стратегічні проблеми без додаткових витрат, а також підвищити його конкурентоспроможність.

Ще одним напрямом політики ДПП є підтримка інвестицій у інфраструктуру, з метою збільшення обсягу яких у країні дедалі активніше використовуються механізми ДПП. Його прийняття спрямоване на формування умов для створення та модернізації приватними інвесторами об'єктів публічної інфраструктури, а саме соціальної, транспортної, інфраструктури зв'язку та електроенергетики, з метою підвищення якості послуг, що надаються населенню.

Також слід зазначити, що за реалізації політики ДПП пріоритет державної підтримки необхідно надавати інноваційним проектам, спрямованим на сучасне виробництво, впровадження інновацій, забезпечення використання нанотехнологій.

Реалізація територіального інвестиційного потенціалу регіонів України відіграє важливу роль у підвищенні інвестиційної привабливості країни загалом. Необхідно сформувавши певне резюме по кожному окремому регіону для залучення інвестиційних коштів. Характеристика регіону найчастіше асоціюється з його культурними та соціально-економічними складовими. Пріоритетним напрямом залучення інвестиційних коштів, у даному випадку, може стати курортний, портовий, історичний та інший імідж конкретного регіону.

Крім того, слід зазначити, що великі території України мають значний туристично-рекреаційний потенціал. Враховуючи високі темпи зростання попиту на рекреацію з боку мешканців різних країн та зростання мобільності населення, доцільна реалізація мегапроектів з розвитку туристичного спрямування, що може стати одним з важливих напрямів економічного розвитку конкретного регіону та сприяти піднесенню його інвестиційної привабливості.

Другим напрямком у рамках регіонального питання підвищення інвестиційної привабливості української економіки є географічний вектор або

територіальний акцент. Необхідно розглядати потенційних інвесторів довколишніх країн, розробляти для них проекти та залучати їх цікавими умовами для роботи на широкій території.

Третім аспектом є формування ефективної системи заходів державного впливу на інвестиційну привабливість регіонів з урахуванням особливостей розвитку окремих територій.

Диференціація економічних важелів та стимулів для підвищення інвестиційної привабливості територій, дозволяє більш адекватно спрямовувати та використовувати інвестиційні кошти, у тому числі бюджетні, що спрямовуються на розвиток економіки конкретного регіону, що є однією з основних економіко-політичних функцій регіональної влади.

Для наочності наведемо таблицю, яка містить розроблені автором заходи, їх стислий зміст та очікувані результати від їх впровадження в практичну діяльність (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Комплекс заходів щодо вдосконалення механізму залучення іноземних інвестицій в економіку регіонів України

Напрямки	Заходи	Очікуваний результат
Формування ефективної системи заходів державного впливу на інвестиційну привабливість регіонів з урахуванням особливостей розвитку окремих територій	- дослідження потенційних інвесторів; - розробка інноваційних проектів; - залучення інвесторів цікавими умовами	Більш адекватне спрямування та використання інвестиційні кошти, у тому числі бюджетних, які спрямовуються на розвиток економіки конкретного регіону
Розвиток співробітництва між органами державної влади, бізнесом та населенням	- підтримка інвестицій у інфраструктуру; - розвиток туристично-рекреаційного потенціалу	формування умов для створення та модернізації приватними інвесторами об'єктів публічної інфраструктури: соціальної, транспортної, інфраструктури зв'язку та електроенергетики
Трансформація структури економіки	- забезпечення конкурентоспроможних умов кредитування;	Зростання несировинного експорту, реалізації нових інвестиційних проектів

Джерело: власна розробка автора

Таким чином, заходи державного регулювання з метою підвищення інвестиційної привабливості можуть стати адресними. На даний момент заходи державного регулювання мають універсальний характер.

Активізація процесів щодо впровадження інновацій та нових сучасних технологій призведе до зростання інноваційного потенціалу української економіки. Ефективні мегапроекти в інноваційній сфері нині залучають дуже багато іноземних партнерів.

Для цього необхідно на базі технічних університетів проектувати сучасні центри, в яких студенти та викладачі будуть займатись науковими дослідженнями інноваційного характеру.

Більшість фахівців сходяться на тому, що головний резерв для підвищення інвестиційної привабливості України полягає в створенні прозорого законодавчого та юридичного поля, в рамках якого можуть діяти партнери. Найчастіше багато іноземних компаній просто не володіють справжньою ситуацією, не знають, куди можна вкладати гроші та під які гарантії. Нічим не забезпечені банківські та страхові зобов'язання не діють так, як це було ще десять років тому, бо самі фінансові інститути стали менш надійними. Державні гарантії – наступна відправна точка для зростання іноземних грошових вливань.

Реалізація державної економічної політики, зростання конкурентоспроможності України, значною мірою повинні орієнтуватися на створення оптимальної системи підтримки розвитку малого та середнього підприємництва. Надзвичайно важливим фактором функціонування системи підтримки підприємницької діяльності є формування в країні сприятливого інституційного середовища.

Аналіз географічних особливостей підприємницької активності в Україні вказує на те, що переважна кількість середніх та малих підприємств зосереджено у Дніпропетровській, Донецькій, Київській, Львівській, Одеській, Харківській областях та у місті Києві. Найменші кількісні

показники демонструють Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька області.

Вищевикладені дані свідчать про наявність суттєвих регіональних диспропорцій соціально-економічного розвитку. Багато в чому це пояснюється тим, що в економічно розвинених регіонах сформувалося сприятливе підприємницьке середовище. Безробіття в них, в цілому, нижче середнього рівня по країні, а темпи приватизації державних підприємств, рівень доходів на душу населення і обсяги залучення інвестицій набагато вище. Крім цього, об'єктивними умовами розвитку підприємництва в Україні є наявність ринкових відносин і різних форм власності, економічна свобода і самостійність товаровиробників, фінансово-кредитна система, інфраструктура підтримки підприємництва.

Необхідно враховувати те, що діяльність суб'єктів підприємництва, як елемент господарського механізму країни, потребує відповідного регулювання з боку компетентних державних органів. У науковій літературі пострадянського періоду існують різні погляди на роль держави в регулюванні діяльності суб'єктів господарювання. Ми дотримуємося наукового підходу, який обґрунтовує провідну роль державного регулювання економіки.

Вітчизняне підприємництво, як самостійне соціально-економічне явище, існує і розвивається в складних умовах трансформаційної економіки з властивими їй проблемами. На зниження ролі суб'єктів малого та середнього бізнесу впливають значний податковий тиск, наявність різного роду адміністративних бар'єрів, обмеження фінансово-кредитних ресурсів, слабкість матеріальної, технічної, фінансової, менеджерської та кадрової складової діяльності малого підприємництва [12, с. 222-223]. Так, складність процедури отримання банківського кредиту, відсутність ліквідного майна під заставу є значною перешкодою розвитку малого підприємництва.

Для мінімізації негативного впливу даного фактора необхідно впроваджувати схеми мікрокредитування малого підприємництва, в яких

держава буде виступати гарантом частини кредиту. Заставу, у кожному конкретному випадку, необхідно визначати індивідуально і використовувати такі альтернативні механізми забезпечення зобов'язань як гарантії. Надання безповоротної фінансової допомоги може бути можливим тільки у разі соціальної значущості бізнесу та на конкурсній основі. Проте, враховуючи те, що сектор малого підприємництва порівняно недавно почав розвиватися і це відбувається не еволюційним шляхом, як у країнах Європейського Союзу, США, а в результаті радикальних змін в економіці, він вимагає значної інформаційної та фінансово-кредитної підтримки.

Дослідження сучасного стану малого підприємництва дозволяє зробити висновок, що на сьогоднішньому етапі його розвитку першочерговою проблемою є створення сприятливої сфери його діяльності, що дозволить забезпечити раціональне використання його ресурсного потенціалу, умови рівноправного партнерства, підвищити рівень життя населення, мотивацію до трудової діяльності. Нині процес регулювання підприємницького сектора недостатньо скоординований як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях. Щоб уникнути цього, законодавство має дати чіткі відповіді про повноваження органів управління, їх функції та завдання. Аналіз діючої моделі розподілу повноважень у процесі регулювання сектора малого підприємництва між трьома рівнями державного управління (вищі органи державної влади – Верховна Рада України, Кабінет Міністрів; регіональні органи обласні та районні ради, обласні та районні адміністрації, а також ради міст обласного підпорядкування, органи місцевого самоврядування - сільські та міські ради та їх виконавчі комітети), свідчить про необхідність її оптимізації з делегуванням більшості повноважень на базовий рівень.

Підвищенню інвестиційної привабливості сприяло б також забезпечення доступу іноземних інвесторів до інформації про інвестиційні можливості української економіки та економіки регіонів шляхом удосконалення системи

інформаційного та консультативного забезпечення, маркетингу інвестиційних програм та проектів.

2.3. Оцінювання фіскальної ефективності системи податкового регулювання в Україні

Прибуток, отриманий організацією, розподіляється між державою, власниками організації і безпосередньо самою організацією. Що стосується взаємин держави і організацій, то вони будуються на основі оподаткування прибутку, коли в свою чергу сам оподатковуваний прибуток обчислюється на основі даних податкового обліку, оскільки встановлений Податковим кодексом України порядок угруповання та обліку окремих об'єктів і господарюючих операцій для цілей оподаткування відрізняється від порядку, який діє в бухгалтерському обліку [1, с. 72]. А саме платник податків самостійно проводить розрахунок податкової бази з податку на прибуток за звітний або податковий період за даними податкового обліку і на підставі норм, встановлених Податковим кодексом України наростаючим підсумком з початку року з метою заповнення податкової декларації з податку.

Податок на прибуток є найважливішим видом прямого прибуткового податку, який стягується з організацій, а також прямо залежить від кінцевих фінансових результатів її діяльності. Говорячи про платників цього податку, варто зауважити, що ними є як українські організації, так і іноземні організації, які можуть здійснювати свою діяльність в Україні через постійні представництва або отримувати доходи від джерел в Україні. Об'єктом оподаткування з податку на прибуток визнається сам прибуток платника податків, а податкова база – це безпосередньо грошове вираження самого прибутку, що підлягає оподаткуванню [1, с. 70]. Податок на прибуток організацій відіграє досить суттєву фіскальну роль, але володіє при цьому значним регулюючим потенціалом щодо економіки і соціальної сфери [14].

Даний вид податку є для держави хорошим інструментом регулювання економіки і фінансів за допомогою податкових методів, а також виступає істотним джерелом доходів бюджету, продуктивно впливаючи на інвестиційну активність і процес нарощування капіталу в різних галузях економіки і регіонах. Можна додати, що велика роль цього податку і в розвитку малого підприємництва, а також в залученні в економіку країни іноземних інвестицій шляхом надання державою різних пільг і встановлення податкових ставок.

В Україні податок на прибуток був включений в податкову систему з самого початку її формування. Потрібно зауважити, що він є єдиним податком, який з моменту прийняття в 1991 році піддавався серйозному реформуванню протягом всього часу економічних змін в Україні. До 1 січня 2002 року до цього податку вводилися і відмінялися численні податкові пільги, а також був широкий набір пільг для малих підприємств, організацій, що здійснюють капітальні вкладення у виробництво і т. д. Різні преференції запроваджувалися до тих пір, поки в 2002 році з прийняттям глави 21 Податкового кодексу України вони не були максимально скорочені, але в подальшому відбувається повернення деяких пільг і надання нових преференцій платникам податків в залежності від економічного розвитку країни.

Що стосується податкових ставок, то на відміну від інших податків, для ставки з податку на прибуток тривалий час працював принцип відносно низьких ставок для організацій і вищих для посередників, банків і страхових організацій. При цьому ставки мінялися за нетривалий період перетворень в бік зниження або підвищення. Але з прийняттям Податкового кодексу України була введена єдина ставка податку на прибуток для всіх організацій, яка становить 18%.

Роль даного податку у формуванні бюджету істотна, а економічну сутність можна побачити через його характерні функції, які виконуються саме в процесі оподаткування (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Функції податку на прибуток підприємств

Джерело: складено автором на основі [1, с. 72]

Розглянемо структуру і динаміку податкових надходжень до зведеного бюджету України, щоб визначити місце податку на прибуток у податковій системі країни (табл. 2.4).

З таблиці 1 видно, що надходження до бюджету з податку на прибуток протягом 3 років збільшувалися. Також можна помітити збільшення темпу приросту в порівнянні з попереднім роком. Дохід до зведеного бюджету від цього податку збільшився з 2018 по 2020 рік на 92% і склав 66 912 млн грн. в 2020 році. Темпи приросту по податку не мають стрибкоподібного характеру, а спостерігається поступове збільшення даного показника.

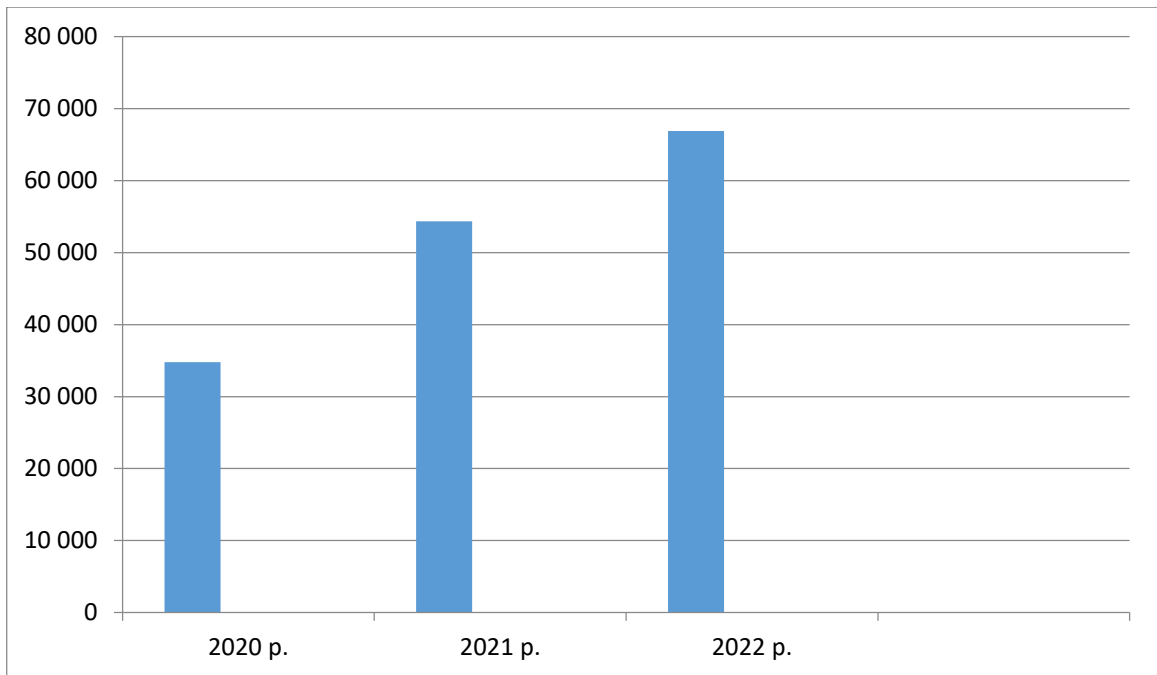
Таблиця 2.4

Структура податкових надходжень до Зведеного бюджету України
у 2020-2022 рр., млн. грн.

Показник	2020 р.	2021 р.	2024 р.	Відхилення 2024 р. до 2020 р., %
ПДВ	246 434	329 911	434 041	76,1
ПДФО	45 062	59 810	75 033	66,5
Акцизний податок	63 111	90 122	108 293	71,6
Податок на прибуток підприємств	34 776	54 344	66 912	92,4
Плата за користування недрами	36 990	39 699	43 876	18,6
Мито	39 881	20 001	23 898	-40,07
Відшкодування ПДВ	-68 405	-94 405	-120 061	75,5
Інше	11 146	4 396	-5 535	-149,7
Всього	409 418	503 879	627 154	53,2

Джерело: складено автором на основі [4]

На графіку зображена динаміка надходжень податку на прибуток організацій до зведеного бюджету України в період 2018-2020 рр. (рис. 2.4).

Джерело: складено автором на основі [4]

Рис. 2.4. Динаміка надходження податку на прибуток підприємств до Зведеного бюджету України, 2020-2022 рр.

На графіку видно, що надходження податку на прибуток до Зведеного бюджету України з кожним роком збільшуються. Дохід у 2020 році сягнув 66 912 млн грн. порівняно з 2018 роком, коли обсяг надходжень до державного бюджету становив 34,776 млн грн.

Отже, можна зробити висновок, що податок на прибуток підприємств є складовою частиною податкової системи України і посідає одне з ключових місць. Він відіграє важливу роль у формуванні дохідної частини бюджету країни та дозволяє державі через механізм його застосування активно впливати на розвиток економіки.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

3.1. Основні заходи законодавчої ініціативи та стимулювання інвестиційної діяльності в умовах військової агресії

Масштабність та багаторівневість завдань економічного відновлення, необхідність консолідації та оптимального залучення ресурсного потенціалу країни на цілі побудови конкурентоспроможної інклюзивної євроорієнтованої економіки повоєнної України спонукають до активного пошуку адаптованих до таких потреб організаційно-правових, фінансово-економічних, громадсько-політичних інструментів. Серед іншого, такі інструменти мають урахувати специфічні особливості територіального розподілу наслідків російської агресії, комплекси як проблем і потреб, так і потенціалів та можливостей, котрі докорінно змінюють просторовий ландшафт, у якому розгортатиметься повоєнна відбудова країни.

Україна залишиться на невизначений і досить тривалий час в умовах збереження військових ризиків більшої чи меншої ймовірності (залежно від ситуації в Російській Федерації). Має розпочатися надання Україні базових гарантій безпеки іноземними партнерами, повномасштабне відновлення економіки та побудова економічної основи надбання членства України в ЄС. Проте організація успішної державної діяльності повинна враховувати наявність значних ризиків безпеки.

Безперечно, до повної денацифікації та належного покарання російської держави за злочин агресії, російська влада намагатиметься не допустити успіху України, перешкоджатиме відновленню економічного потенціалу завдяки підтримці безпекових ризиків, які можуть спровокувати

дестабілізацію та протистояння всередині країни, унеможливить інституалізацію європейської та євроатлантичної інтеграції.

За таких умов головні завдання України разом із міжнародними партнерами - зміцнення стійкості європейської спільноти проти російської загрози. Також необхідно повністю відновити, зміцнити внутрішню стабільність і конкурентоспроможність нашої країни як критично важливий елемент європейської безпеки для досягнення європейських і євроатлантичних прагнень України на засадах взаємодоповнюваності та інтеграції інтереси У цьому контексті активізація просторових вимірів стимулювання інвестицій у регіонах відносного тилу може стати важливим кроком до євроінтеграції процесу. Водночас інвестування у становлення сучасного базису економіки найбільш зруйнованих війною регіонів як основи для довгострокової стратегії їх відновлення – потужне і конче необхідне вкладення в усталення стабільності та згуртованості таких територій як складової частини загальнонаціональної згуртованості, запобігання ризикам гібридних атак агресора на населення цих регіонів у подальшому.

Застосування територіально орієнтованих механізмів стимулювання інвестицій в Україні визначається прагненнями забезпечити динамічний розвиток регіональних економік в умовах власного дефіциту капіталу та необхідність залучення іноземних інвестицій. На практиці це виявилось у запровадженні спеціальних правових режимів, спрямованих на заохочення інвестиційної діяльності, створення нових робочих місць, сприяння розвитку окремих галузей економіки, модернізації виробництва та трансферу технологій. Історія запровадження таких режимів в Україні почалося в 1995 р. З того часу було прийнято рішення про створення 11 спеціальних економічних зон (СЕЗ), 16 технопарків (ТП), 72 території пріоритетного розвитку (ППР) та один науковий парк (НП) у 14 областях України та АР Крим. Фактично з 11 СЕЗ було 10, з них 8 ТП 16, 60 ТПР із 72 у 12 областях України та АР Крим. У кожному у конкретному випадку соціально-економічна мета, термін дії (від 5

до 60 років) та перелік форм державної допомоги визначаються нормативно-правовими документами та гарантіями для суб'єктів господарювання [44].

З початку повномасштабної війни Російської Федерації проти України держава застосувала широкий спектр заходів податкових пільг для бізнесу, лібералізації податкового адміністрування та контролю.

Окрема група пільг передбачена, зокрема, для платників податків постраждалих територій, їх звільнено від земельного податку, податку на нерухоме майно, екологічного податку. Список територій, на яких ведуться (були) бойові дії або тимчасово окуповані Російською Федерацією, був затверджений наказами Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 25 квітня 2022 року № 75 (втратив чинність) та від 22 грудня 2022 року № 309 (дійсний зі змінами).

Тривалий час упродовж 2022 р. та на початку 2023 р. зберігалася правова колізія щодо застосування існуючого переліку для норм Податкового кодексу України. Колізія була вирішена лише після ухвалення Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо звільнення від сплати екологічного податку, плати за землю та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за знищене чи пошкоджене нерухоме майно» від 11.04.2023 р. № 3050- IX. Відтоді Державна податкова служба України застосовує перелік Мінреінтеграції у повному обсязі [45].

Протягом другої половини 2022 року в процесі адаптації вітчизняної економіки до функціонування в умовах воєнного стану, раніше надані широкі пільги та дерегуляції поступово звужувалися. З 1 серпня 2023 року з набранням чинності нормами Закону України від 30.06.2023 № 3219-IX спецрежим оподаткування поширюється лише на потерпілі території. Зокрема, з 01.08.2023 р. лише фізичні особи – підприємці – платники єдиного податку I та II групи, податкова адреса яких знаходиться на територіях бойових дій або на тимчасово окупованих РФ територіях України станом на дату початку бойових дій або тимчасової окупації, мають право не сплачувати єдиний

податок за період з першого числа місяця, в якому почалися бойові дії на відповідній території, виникла можливість бойових дій або почалася тимчасова окупація такої території, до останнього числа місяця, в якому було завершено такі активні бойові дії, припинено можливість бойових дій або завершено тимчасову окупацію. Таким чином, нині в Україні вже діє спеціальний територіально-орієнтований податковий режим для постраждалих внаслідок військових дій територій.

Індустріальні парки (ІП) є поширеною формою територіально орієнтованих механізмів у світовій практиці стимулювання інвестицій у промислові сектори. Економічні стимули, які

Економічними стимулами, які створюються ІП, є зменшення витрат насамперед на логістику та інфраструктуру розгортання і підтримання промислового виробництва, отримання вигоди завдяки його концентрації й кластеризації. Це вимагає попередніх інвестицій власника ІП в інфраструктуру земельної ділянки, зокрема, необхідна наявність приміщень, доступність транспорту, підключення до електромереж та водопостачання. Також існує практика надання власником ІП послуг з бухгалтерського та інженерного супроводу, адміністрування, забезпечення умов праці. Разом із вдалим вибором земельної ділянки (доступність ринків збуту, ланцюгів постачань, робочої сили) і вирішенням власником ІП юридичних питань розташування, такі попередні зусилля можуть мати ефект швидкої локальної індустріалізації. Фіскальні стимули, виходячи зі світового досвіду, можуть бути корисним каталізатором розвитку, але не визначальним чинником успіху ІП.

В Україні промислові зони за своєю суттю схожі на ІВ, але без юридичної реєстрації та без спеціальних режимів, були характерні для старопромислових регіонів ще з радянських часів. У такому вигляді промислові зони поступово занепадали.

Розміщені в них виробничі потужності технологічно застаріли та втратили ринки збуту. Винятком стало експортоорієнтоване виробництво,

насамперед гірничо-металургійного комплексу та хімічної промисловості, які певний час підтримувалися кон'юнктурою світових ринків.

Каталізатором їх розвитку стали не територіальні, а галузеві стимули (напр. так званий експеримент у гірничо-металургійному комплексі). У деяких експортно-орієнтованих галузях з високою концентрацією виробництва в історичних промислових зонах залучили значні іноземні інвестиції (наприклад, ArcelorMittal – Кривий Ріг).

Влітку 2022 р. ухвалено Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустріальних парків в Україні». Закон звільнив від сплати податку на прибуток учасників ІП за умови підтримання ними статусу учасника впродовж не менше 10 років, від сплати ПДВ при імпорті обладнання, необхідного для ведення господарської діяльності в межах індустріального парку. Органи місцевого самоврядування отримали право встановлювати знижки щодо ставок податку на нерухоме майно, земельного податку та орендної плати.

Дію інституційних чинників запровадження територіально орієнтованих механізмів стимулювання інвестицій важливо розглядати через призму локальної специфіки кожного регіону. Територіальні особливості (наявність природних ресурсів, сприятливе географічне розташування, транзитний потенціал, можливості транскордонного співробітництва, потенціал для розвитку окремих галузей економіки тощо) впливають на позитивний ефект від застосування преференцій. Значним є ефективне використання наявних у регіоні переваг, що збільшить вигоду від запровадження спеціального режиму господарювання, і навпаки - неврахування місцевої специфіки призведе до невикористання наявних можливостей залучення інвестицій.

Мотив запровадження значних фіскальних і митних пільг для промислових парків під час широкомасштабної агресії Росії відбулося переселення значної кількості підприємств. Передбачалося, що власники підприємств зможуть зберегти хоча б частку виробництва, якщо отримають

можливість перенести їх у індустріальні парки тилу території з пільговим режимом.

Ідея використання ІП як інструменту для переміщення промислових підприємств під час війни нова. При цьому прямий капітал – це насамперед інструмент забезпечення стабільності економіки, лише потім – індустріалізація територій. У такому вигляді реалізація мети ІП істотно змінюється. Це більше не заохочує до створення нових галузей за рахунок зручної інфраструктури та адміністрування, а також збереження переміщених виробничих потужностей завдяки забезпеченню податкових та митних пільг.

Водночас за рік дії згаданого Закону помітної економічної активізації активності в ІП не було. Станом на квітень 2023 року до Реєстру внесено 61 ІП, з них 40 мали керуючі компанії, 18 з них мали учасників, тобто продемонстрували мінімальну активність. Проте, всього кілька ІП в Україні у Київській та Львівській областях, у наближенні до великих міських агломерацій і кордонів, вважаються такими, що мають історію успіху. Можна стверджувати, що фактори локації та інфраструктури при створенні ІП довели свою перевагу над фіскальними і митними преференціями. Можна стверджувати, що фактори локації та інфраструктури при створенні ІП довели свою перевагу над фіскальними і митними преференціями [46].

За даними Міністерства економіки України, станом на 2023 рік найвищий рівень інфраструктурного забезпечення мали 8 ІП («Соломоново», «Мироцьке», «Вінницький», «Вінницький кластер холодильного машинобудування», «Ланнівський», «Спарроу Парк Львів», «Л-Таун», «Біла Церква»). Господарська діяльність фактично провадилась лише одним учасником – індустріальним парком «Вінницький кластер холодильного машинобудування». У цьому контексті доречно оцінити особливості та результати функціонування впроваджених в Україні спеціальних податкових та митних режимів, а також індустріальних та технологічних парків [47].

За інформацією Міністерства економіки України, за підсумками 2022 р. на розвиток території індустріальних парків залучено 262,8 млн. грн., у тому

числі кошти місцевих бюджетів – 9 млн. грн., кошти з інших джерел (переважно кошти ініціаторів створення приватних індустріальних парків та керуючих компаній індустріальних парків) – 253,8 млн грн. Загалом з початку створення приватних інвестиційних компаній в Україні вони фінансувалися на суму 1,6 млрд грн, переважно кошти ініціаторів створення приватних індустріальних парків та керуючих компаній індустріальних парків - близько 1,4 млрд грн, ще 212,2 млн грн - кошти місцевого та державного бюджетів. Враховуючи, що йдеться про розробку кількох десятки ІП, внесених до Реєстру, такі витрати на облаштування промислових територій парків відверто низькі, а попередні витрати на розвиток індустріальних парків в Україні відповідають рівню необхідного фінансування максимум кількох ІП [50].

Тому нове розуміння стратегії навряд чи матиме значний ефект без рішення фундаментальної проблеми розвитку інфраструктури ІП. При цьому низьку готовність ІП в Україні можна пояснити відсутністю фінансування для створення необхідної інфраструктури.

Розвиток підприємництва є найважливішим показником ступеня успішності ринкових реформ, рівня ефективності конкурентної економіки. У зв'язку з цим, з метою побудови інноваційної держави та повсюдного розвитку підприємництва необхідне запровадження мотиваційної моделі підприємницької діяльності, спрямованої не тільки на формування підприємницького потенціалу на підставі впливу стимулів та потреби у підприємницькій праці, а й його відтворення під впливом зовнішніх мотиваторів (економічних, адміністративних, соціальних і психологічних), що виявляється в зростанні підприємницької активності, що призводить до поліпшення підприємницького клімату, зростання національного багатства та благополуччя. Особливе значення у межах даної моделі відіграє етико-культурне суспільне та підприємницьке середовище, що підтримує високі стандарти поведінки бізнес-суб'єктів як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках, що формує позитивне сприйняття бізнес-середовища (рис. 3.1). Вектор мотивації повинен зміститися у бік добровільного підприємництва, для

чого необхідно ліквідувати існуючі інституційні бар'єри на шляху до розвитку підприємницької діяльності.

Формування зовнішніх мотиваторів, що стимулюють підприємницький потенціал суспільства до прояву постійної підприємницької активності, має здійснюватися за декількома напрямками: адміністративним, економічним, соціальним та особистісно-психологічним.

Рис. 3.1. Модель мотивації підприємницької діяльності за умов переходу України на інноваційний шлях розвитку

Джерело: складено автором

1. Адміністративне мотивування – це спонукання до підприємницької активності з боку держави, що передбачає встановлення певних санкцій за порушення встановлених норм. До адміністративних мотиваторів можна віднести:

- удосконалення нормативно-правової бази в частині конкретизації положень національних, регіональних та місцевих законів про розвиток малого та середнього бізнесу, ухиляння від декларативності у бік чітко прописаних гарантій, процедур, прав та обов'язків;

- проведення законодавчих реформ з метою спрощення процедури реєстрації та ліквідації бізнесу, закріплення кількості погоджень під час відкриття та ведення бізнесу на розумному рівні;

- запровадження мораторію на будь-які зміни податкового законодавства, що погіршують становище новостворених організацій-платників податків, строком на три роки;

- запровадження мораторію на зміну форм звітності підприємницьких організацій, що може продемонструвати зміну фіскальної політики держави у бік більшої відкритості та передбачуваності;

- запровадження гнучкої системи кредитування підприємців-початківців.

Підприємницька діяльність – це альтернатива працевлаштуванню безробітних. Проте для відкриття своєї справи необхідний стартовий капітал, який є далеко не у кожного, хто втратив роботу. У зв'язку з цим, необхідно надання державних гарантій для отримання кредитних коштів, оскільки лише держава може здійснювати кредитування на тривалий термін та під пільговий процент. Необхідно, щоб бізнес спирався на мікрофінансові організації, що самоорганізуються, асоціації венчурних капіталістів при тому, що гарантом погашення зобов'язань має виступати держава. Змінити термін погашення кредитів залежно від галузевої спрямованості підприємства. Наприклад, надати можливість не погашати кредит у перші два роки, на третій рік погашати лише відсотки у розмірі 3-4 %, а потім уже всю суму;

- упорядковану систему контролю за діяльністю підприємницьких структур, моніторинг функціонування новостворених малих та середніх підприємств.

2. Економічне мотивування – це зовнішнє спонукання до підприємницької активності у вигляді важелів конкурентно-ринкового

механізму, зокрема через дохід, дивіденди тощо. Як економічні мотиватори підприємницької діяльності можна виділити:

- якісний моніторинг галузевого портфеля малого та середнього підприємництва, дослідження регіонів на предмет виявлення конкурентоспроможних ніш та можливостей;

- усунення недобросовісної конкуренції на ринку підприємницької діяльності, прямий доступ до довгострокового фінансування;

- створення підприємницької інфраструктури, бізнес-інкубаторів, технопарків, підвищити доступних фізичних ресурсів, спростити процедуру викупу земель;

- довгострокові програми підтримки сфери малого та середнього бізнесу, спрямовані на розвиток інноваційної економіки, виробничо-технологічних нововведень, сприяння зовнішньоекономічній діяльності, створення нових робочих місць, підвищення якості життя, виплату субсидій на компенсацію витрат малих підприємств [3, с. 73], зниження ставок по оренди нежитлових приміщень;

- підтримку технологічного рівня діючих компаній малого та середнього підприємництва у виробничому секторі;

- захист та охорону інтелектуальної власності;

- додаткові пенсійні накопичення: до складу витрат на оплату праці необхідно включити внески як на іменні рахунки працівників, так і на солідарні пенсійні рахунки підприємств, а умова, за якою за зміни істотних умов пенсійних договорів раніше сплачені внески підлягають оподаткуванню, доцільно скасувати;

- вільне ходіння готівки у розрахунках між суб'єктами малого бізнесу;

- виділення грантів на розвиток. Гранти дозволять фінансувати розвиток підприємницької діяльності саме в тих галузях та сферах діяльності, де в цьому є гостра необхідність.

3. Статусне мотивування спрямоване на зміну становища підприємця у вигляді суспільного визнання його заслуг, професійного та морального

авторитету, та загалом, створення позитивного іміджу підприємницької діяльності. До статусних мотиваторів можна віднести:

- легалізацію та інтеграцію в українське суспільство бізнесу мігрантів;
- розробку освітніх програм на основі державних освітніх стандартів, спрямованих на підготовку кваліфікованих кадрів у сфері підприємництва, створення мережі освітніх установ, що реалізують освітні програми для суб'єктів підприємницької діяльності;
- повсюдне створення інформаційних систем про підприємництво, громадське просування малого та середнього бізнесу за допомогою ЗМІ, кіно, театру, різних публікацій, формування його позитивного іміджу;
- формування належних етичних норм підприємництва, підприємницької культури (кодекси моральної поведінки підприємця);
- розвиток щирої благодійної діяльності, що дозволяє істотно змінити ставлення суспільства до сучасних підприємців;
- розвиток суспільно-державного партнерства, спрямованого на заміщення державних структур у соціально-значущих секторах кваліфікованим та якісно новим бізнесом.

4. Психологічне мотивування – це спонукання до підприємницької активності за допомогою психологічної допомоги у подоланні внутрішніх особистісних обмежень та бар'єрів, що перешкоджають здійсненню підприємницької діяльності за умови потреби чи бажання стати підприємцем. Психологічними мотиваторами можуть бути:

- система страхування новостворюваного підприємства на випадок невдачі у бізнесі, з метою зниження ризику втрати майна при невдалому відкритті підприємства;
- психологічна допомога та підтримка підприємцям-початківцям з метою зняття негативних установок та стереотипів, що викликають страх особистої відповідальності та прийняття самостійних рішень [8, с. 127].

3.2. Зарубіжний досвід податкового стимулювання інвестиційної діяльності

Зарубіжний досвід стимулювання інвестиційної діяльності може стати джерелом позитивних змін в інвестиційній сфері національної економіки.

Так, Великобританія має один із найпривабливіших інвестиційних режимів серед розвинених країн світу. Ключовими факторами, що впливають на рішення про інвестування в цю країну, є розмір ринку, політична та економічна стабільність, розвиненість інфраструктури.

Законодавство Великобританії про інвестиції не встановлює жодних спеціальних обмежень для іноземних фізичних та юридичних осіб щодо володіння нерухомістю, розташованою у Великобританії. Іноземні інвестори вільні у виборі місця вкладення свого капіталу у межах країни. У країні діє ліберальне законодавство, яке регулює діяльність компаній, яке встановлює чітку та досить просту систему їх реєстрації. Однак необхідно відзначити досить високий рівень вимог до компаній, які здійснюють свою діяльність на фінансовому ринку країни, зокрема, у сфері забезпечення транспарентності своєї діяльності та фінансової звітності.

Щодо вихідних інвестицій можна констатувати, що у Великій Британії в цій галузі протягом останніх 30 років фактично відсутня чітка система регулювання. При цьому, така позиція урядів, що змінюють один одного, є принциповою: на думку керівництва країни, повна відкритість як у частині вхідних, так і вихідних інвестицій є кращою політикою.

Великобританія є світовим лідером щодо кількості укладених угод про уникнення подвійного оподаткування з іноземними державами.

Крім цього, серед механізмів, спрямованих на залучення іноземних інвестицій та компаній у країну, можна виділити такі (таблиця 3.1):

- створення «вільних зон» та «підприємницьких зон»;
- програми, що реалізуються Агентствами регіонального розвитку;

- пільгові умови отримання віз та посвідки на проживання для іноземних інвесторів;
- диверсифікації регіональної структури залучення іноземних інвестицій.

Таблиця 3.1

Механізми залучення інвестицій у Великій Британії

Механізм	Опис
1. Створення «вільних зон» та «підприємницьких зон»	Під «вільною зоною» (ВЗ) розуміється спеціально виділена територія, в межах якої діють спрощені митні та адміністративні процедури та пільгові податкові ставки. Нині у Великій Британії існує 5 ВЗ. «Підприємницька зона» (ПЗ) - територія, створювана з метою стимулювання економічної активності та підвищення зайнятості. Такі території виділяються на підставі характеристик населення, що проживає на них, головними з яких є хронічне і високе безробіття і низькі доходи. Всього у Великій Британії є 35 ПЗ.
2. Програми, що реалізуються Агентствами регіонального розвитку	З метою залучення компаній з інших регіонів країни або з-за кордону агентствами, зокрема, реалізуються програми, що передбачають надання ділової нерухомості компаніям малого та середнього бізнесу на пільгових умовах (так звані програми «soft landing»). Прикладом такої програми є програма Hello Manchester, реалізована агентством MIDAS (м. Манчестер). Для участі у програмі компанія має, насамперед, відповідати критеріям віднесення до МСП, встановленим у країні, та бути зареєстрована на території Великобританії. Галузевих обмежень для компаній немає. За умовами програми кожна компанія чи підприємець, допущений до участі у ній, отримує безкоштовне робоче місце (free desk space) терміном до 12 місяців. Компаніям, що беруть участь у програмі, окрім безкоштовного робочого місця, також можуть надаватися консультаційні послуги з пошуку найбільш відповідних офісних приміщень, визначення цільових ринків збуту та розташування бізнесу та ін.
3. Пільгові умови отримання віз та посвідки на проживання для іноземних інвесторів	В даний час Великобританія надає трирічну «інвесторську» візу (Tier 1 Investor Visa) іноземцям, які вкладають щонайменше 1 млн. ф. ст. у державні цінні папери. Інвестор може отримати дозвіл на проживання у Великій Британії через два роки після отримання візи, при інвестуванні 10 млн.ф.ст. і за три роки - за інвестицій у 5 млн.ф.ст.
4. Диверсифікації регіональної структури залучення іноземних інвестицій	Британський уряд активно просуває в міжнародному інвестиційному середовищі британські регіональні центри та високотехнологічні кластери, такі як: Наукова долина Оксфорда (Oxford Science Vale, центри Sci-Tech) у Дейрсбері та Харвеллі – наукові дослідження; в Лестерширі - технології транспорту, Кембридж, Східний Лондон (Tech City), Манчестер, Глазго, Брістоль, Мальверн і Сандерленд - цифрові технології, трикутник "Лондон-Кембридж-Оксфорд" -

	біомедичні технології, Сандерленд, Еллесмер Порт, Бернестон, Свіндон - автомобілебудування та ін.
--	---

Основним органом виконавчої влади Великобританії, який відповідає за залучення іноземних інвестицій у країну, а також за просування британського експорту на закордонні ринки, є Британська служба торгівлі та інвестицій (УКТІ). Робота зі стимулювання інвестицій ведеться УКТІ як усередині держави, так і за кордоном.

На місцевому рівні УКТІ також працює з місцевими партнерствами підприємств (Local Enterprise Partnerships), роль яких полягає в наступному:

- підготовка інформації про наявні в регіоні інвестиційні можливості та порівняльні переваги регіону в національному та міжнародному масштабі з використанням знання місцевого ринку;

- підтримка УКТІ у роботі з адміністративними процедурами на місцевому рівні (планування, пошук нерухомості, комунальна інфраструктура);

- підтримка та розвиток відносин з вже наявними в регіоні іноземними інвесторами.

У частині роботи з вихідними інвестиціями варто відзначити, що у Великобританії немає спеціалізованої державної організації, що займається регулюванням чи стимулюванням вихідних інвестицій, а також спеціально створених механізмів для розвитку інвестиційної діяльності британських компаній за кордоном. У цьому плані компаніям надається повна свобода вибору місця та сфери докладання власного капіталу.

Основна робота уряду Великобританії щодо залучення іноземних компаній та інвесторів у країну проводиться в частині покращення інвестиційного клімату в країні та створення сприятливого ділового середовища для організації, розвитку бізнесу та впровадження інновацій. До таких заходів належать: зниження бюрократичного тиску на бізнес, спрощення процедур реєстрації бізнесу, зниження податків, запровадження спеціальних пільг [44].

Іншим прикладом успішного стимулювання інвестиційної діяльності є Китай. З початку 1978 року Китай проводить політику зі стимулювання припливу іноземних інвестицій у національну економіку. Збільшення обсягів зарубіжних капіталовкладень та підвищення ефективності їх використання розглядаються керівництвом КНР як пріоритетні цілі, досягнення яких має сприяти вирішенню таких економічних завдань, як розвиток економіки в умовах обмеженості внутрішніх фондів, перехід національної економіки до ринкових відносин, модернізація економіки за рахунок впровадження сучасного обладнання та технологій, інтеграція економіки у світове господарство, підвищення рівня життя та зайнятості населення.

Важливу роль у режимі іноземних капіталовкладень грають міжнародні двосторонні і багатосторонні договори, учасником яких є Китай. До них, перш за все, належать:

- двосторонні угоди про взаємний захист та заохочення капіталовкладень;
- двосторонні угоди про уникнення подвійного оподаткування щодо податків з доходів.

Залучення та використання іноземного капіталу в Китаї регулюється, зокрема, на галузевому рівні. Насамперед у цьому питанні слід орієнтуватися на положення ухваленого у 2004 році спільного документа Міністерства комерції та Держкомітету з розвитку та реформи КНР - «Каталог галузей - керівництво для іноземних інвестицій» (Guidance of Foreign Investment Industries-Catalogue of Industries), який наразі діє у редакції від 31 жовтня 2007 р. Каталог структурно поділено на три частини: зазначаються галузі, в які заборонено іноземні капіталовкладення; галузі, вкладення до яких іноземних інвестицій обмежено; галузі, у яких заохочуються іноземні капіталовкладення.

Уряд Китаю успішно регулює потоки інвестицій на рівні регіонів, наділивши місцеву владу великими повноваженнями. У рамках загальної інвестиційної політики центральні органи лише визначають сфери, куди

інвестиції необхідно спрямовувати, проводячи селективно-структурну політику.

Для залучення іноземного капіталу розроблено безліч стимулів: «податкові канікули» та пільги, пільгові імпорتنі тарифи. Наприклад, особливий податковий режим та звільнення від податкових мит були запроваджені для підприємств, розташованих у особливих економічних зонах на узбережжі та в районах Гонконгу та Макао, а на початку 90-х рр. ці пільги поширилися на дельту річки Янцзи, провінцію Шаньдун та місто Далянь.

В даний час китайська влада все більше залучає іноземний капітал у внутрішні райони країни, надаючи інвесторам гарні умови, тривале звільнення від податків, можливість безперешкодної репатріації прибутку. Регіональна влада може без спеціального дозволу центральних органів запроваджувати власні програми стимулювання залучення іноземного капіталу у розвиток місцевої економіки. Китайське інвестиційне законодавство багато в чому нагадує законодавство інших східно-азіатських країн, які його ухвалили раніше: Японії, Південної Кореї, Сінгапуру та Тайваню. Ці країни досягли успіху у використанні ноу-хау, у підвищенні конкурентоспроможності галузей національної економіки та регіонів і таким чином стали серйозними конкурентами на більшості найважливіших світових товарних та фінансових ринків [45].

Для підтримки високого рівня залучення ПІІ до китайської економіки уряд КНР продовжує і після вступу до СОТ розвивати ринкові інститути та розробляти нові процедури для залучення іноземних інвесторів. Щодо залучення іноземного капіталу йдеться про необхідність застосовувати загальноприйняті на світових ринках правила та норми:

- всіляко відкривати нові канали фінансування;
- поступово зрівнювати підходи до зарубіжних та вітчизняних виробників;
- активно залучати капітали від транснаціональних корпорацій;
- оптимізувати структуру зарубіжних інвестицій;

- заохочувати вкладення інвестицій у центральні та західні райони, агросферу, гідромеліорацію, транспорт, енергетику, видобуток сировини, захист довкілля;
- поступово трансформувати режим управління зарубіжними інвестиціями, переходячи від затвердження об'єктів, що інвестуються, до прямої політики;
- покращувати інвестиційне середовище;
- удосконалювати управління цінними паперами, контролювати їх розміри, структуру;
- поглиблювати прогнозування та планове управління позиками, використовуваними кредитами, боргами та їх обслуговуванням [46].

Таким чином, вивчивши зарубіжний досвід стимулювання інвестиційної діяльності на прикладі Великобританії та Китаю, можна зробити такі висновки (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2

Порівняльна характеристика інвестиційної політики Великобританії та Китаю

Критерій	Великобританія	Китай
Законодавства про інвестиції	Не розвинуто	Розвинуто
Наявність обмежень	Істотних обмежень немає	Є галузеві обмеження
Основні методи стимулювання	<ul style="list-style-type: none"> - підписання двосторонніх угод; - створення «вільних зон» та «підприємницьких зон»; - реалізація програми Агентством регіонального розвитку; - створення пільгових умов отримання віз та посвідки на проживання для іноземних інвесторів; - диверсифікації регіональної структури залучення іноземних інвестицій. 	<ul style="list-style-type: none"> - активне залучення капіталів транснаціональних корпорацій; - оптимізація структури зарубіжних інвестицій; - заохочення вкладень інвестицій у центральні та західні райони, агросферу, гідромеліорацію, транспорт, енергетику, видобуток сировини, захист довкілля; - удосконалення управління цінними паперами;

		- поглиблене прогнозування та планове управління позиками, використовуваними кредитами, боргами та їх обслуговуванням.
--	--	--

Аналіз досвіду Великобританії щодо регулювання інвестиційної діяльності дозволяє виділити ряд особливостей, характерних для політики більшості розвинених країн:

1) активне використання великомасштабних фінансових спонукальних механізмів, що зумовлено постійним та великим доходом країн, а також форм непрямого регулювання, зокрема податкової та амортизаційної політики;

2) підвищення ролі регіонів (місцевої влади) у розробці та реалізації інвестиційної політики (у прийнятті та реалізації інвестиційних рішень);

3) відсутність спеціального законодавства щодо регулювання іноземних інвестицій, що фактично свідчить про надання національного режиму іноземним інвесторам;

4) спрямованість державної інвестиційної політики на структурну перебудову шляхом виділення галузевих пріоритетів;

5) формування систем координаційного управління, пов'язаних із пропорційною участю приватних, змішаних та громадських організацій та узгодженням їх дій;

6) орієнтація на комплексне використання джерел фінансування інвестицій як акумулювання внутрішніх інвестиційних ресурсів, так і залучення зовнішніх інвесторів.

Що стосується Китаю, то, як і більшість країн, що розвиваються, ця країна йде шляхом розвинених країн, активізуючи непрямі методи. У той же час є практика застосування адміністративних важелів і прямої участі держави в інвестиційному процесі. Крім того, в умовах дефіциту внутрішніх інвестиційних ресурсів створюються привілейовані умови для іноземних інвесторів, поряд з якими діють обмеження, спрямовані на захист вітчизняного ринку від іноземного контролю за власністю, забезпечення зайнятості

місцевого населення та передачі технологічного досвіду. Відносно слабо розвинені інституційні форми регулювання інвестиційної діяльності, проте активно використовується структурно-селективна галузева політика залучення інвестицій.

Розглядаючи світовий досвід підтримки малого та середнього підприємництва, перш за все слід відзначити таку особливість підтримки МСП за кордоном як диференціювання податкових ставок для різних видів бізнесу. У багатьох країнах зниження ставок на прибуток поширюється як на мале, так і на середнє підприємництво. Зазвичай цей захід відкрито не підкріплюється податковою пільгою, а використовується як елемент податкової політики. Так, у США на федеральному рівні для дрібних та середніх підприємств використовуються знижені ставки (відповідно 15 та 25%). У Великій Британії за основної ставки в 35% встановлено спеціальну знижену ставку корпоративного податку на мале підприємництво в 25%. В Італії в окремих регіонах з квітня 1986 новостворені фірми звільняються від корпоративного і місцевого податку на 10 років. У Бельгії стимулювання малих венчурних фірм, що створюють високі технології, підтримується звільненням податку також на 10 років. У Франції з жовтня 1988 року новостворені фірми у перші два роки повністю звільняються від корпоративного податку, а в наступні три роки вони сплачують 75%, 50% та 25% від його величини [4, с. 85].

Крім цього, у розвинених країнах прийнято прогресивну шкалу оподаткування. При чому в деяких країнах різниця податку, що виплачується, малим бізнесом і великими підприємствами дуже істотна. Наприклад, у Канаді 43 % та 22 % відповідно [3, с. 134].

У США, крім знижених податкових ставок для малого бізнесу, для суб'єктів даного бізнесу існує можливість придбання ліцензії на певний вид діяльності за зниженою вартістю, що замінює місцеві податки та збори. Однак, за всіх пільг, що надаються Сполученими Штатами малому бізнесу, всі підприємства повинні вести повну бухгалтерську звітність. Спрощена бухгалтерська звітність передбачена у Великій Британії, Франції, Німеччині.

У Франції існують знижки та звільнення від сплати податків у соціальній сфері, а також пільгові кредити, якщо малий бізнес хоче розпочати свою діяльність у економічно слабких районах [1]. Крім того, суб'єктам малого бізнесу надаються на безоплатній основі консультації з бухгалтерського обліку, оподаткування, юридичних питань.

Досвід державної підтримки МСП у Японії, де малі та середні підприємства є важливим елементом економіки, представляє певний інтерес для вивчення. Управління всією японською інфраструктурою підтримки та розвитку МСП здійснює державне агентство з малих та середніх підприємств (SMEA), яке здійснює глобальну стратегію уряду Японії у сфері МСП. Ця структура активно співпрацює з низкою великих приватних та державних організацій, науково-дослідних центрів, серед яких організація з інновацій та розвитку МСП у Японії (SMRJ) відіграє ключову роль.

SMRJ включає чотири технологічні парки, бізнес-інкубатори, дев'ять інститутів з удосконалення технологій та управління МСП.

Влада Японії приділяє особливу увагу створенню сприятливих умов для розвитку та зростання МСП. Японія широко використовує систему J-Net21, яка забезпечує постійний моніторинг розвитку та стану МСП. На основі системних даних проводяться дослідження, аналізується та оцінюється ефективність всього комплексу заходів впливу та регулювання держави [5].

Урядом Японії підтримка малого бізнесу забезпечується через Управління малого бізнесу, яке включено до структури японського Міністерства зовнішньої торгівлі та промисловості. Органи влади в центрі та на місцях надають всезагальне сприяння створенню нових та розвитку існуючих малих та середніх підприємств через надання кредитів, гарантій за кредитами, допомоги у підготовці та перепідготовці кадрів та забезпеченні безперешкодного доступу до інформації, необхідної для ведення господарської діяльності суб'єктів МСП.

Державна корпорація розвитку малого бізнесу у Японії має також важливу роль у наданні матеріальної допомоги малим і середнім

підприємствам країни, дана державна структура надає суб'єктам малого та середнього підприємництва довгострокові (строком на рік і більше) кредити з метою збільшення оборотного та основного капіталу підприємств на пільгових умовах. Кредити на реалізацію проектів із розробки нових продуктів та технологій виробництва, що фінансуються місцевою владою, надаються за максимально зниженою відсотковою ставкою. Пільговий кредит можливий також при розробці нових технологій виробництва та дослідних зразків обладнання.

Крім цього, у Японії постійна увага приділяється створенню нових МСП для розвитку економіки окремих регіонів та сприяння промисловому та технологічному співробітництву між підприємствами.

На сьогоднішній день Японія розробила, впровадила та дуже успішно використовує універсальну систему підтримки малого та середнього бізнесу практично на всіх рівнях та у всіх напрямках.

Слід також враховувати приклади Франції та Німеччини як провідних європейських країн.

У Франції, як і в багатьох інших капіталістичних країнах, ведуть активну діяльність організації, діяльність яких безпосередньо пов'язана з підтримкою малого та середнього бізнесу. Однією з них є Агентство з підприємництва (APCE), створене за підтримки Уряду Франції. Агентство пропонує велику кількість інструментів підтримки малого та середнього бізнесу. Одним із значущих факторів є можливість отримання онлайн-консультацій щодо підприємництва: підприємець може зв'язатися з банками з питань кредиту, проконсультуватися зі страховими компаніями, а також знайти бухгалтера. Тут же можливе інтерактивне заповнення онлайн-форм документів, необхідних для реєстрації підприємства, внесення змін до статуту чи припинення господарської діяльності.

У Франції функціонує структура, діяльність якої пов'язана з фінансуванням діяльності МСП – державна організація OSEO. За допомогою цієї організації Уряд Франції фінансує малі інноваційні проекти. Організація

виступає гарантом та поручителем за кредитами, виданим малим та середнім підприємствам банками-партнерами.

Особливу увагу варто приділити програмі NACRE, заснованій Міністерством економіки, промисловості та зайнятості. Програма надає безвідсоткові кредити та експертну підтримку певним проектам. Здебільшого це соціальні проекти, створені задля створення чи відновлення компаній протягом перших трьох років після початку їхньої діяльності.

У Німеччині всі підприємці-початківці мають можливість отримати пільгові кредити від держави у розмірі 50 тис. євро з терміном погашення протягом 20 років. Інноваційна та наукова діяльність дуже активно підтримується державою, за провадження такої діяльності держава компенсує витрати суб'єктам МСП у сумі до 40 тис. євро. Комерційна співпраця між МСП та вищими навчальними закладами неухильно розвивається. Сьогодні у Німеччині понад 80% випускників розпочинають свою професійну діяльність на малих підприємствах.

Через різні пільги для МСП, низької орендної плати за них великі німецькі компанії часто діляться на кілька частин, тому що в цьому випадку відбувається значне зниження витрат, а дрібні компоненти великих компаній стають надзвичайно привабливими для іноземних інвесторів, обсяг інвестицій яких досягає близько 0,25 трлн євро на рік.

В даний час найбільш ефективно державна підтримка підприємств малого та середнього бізнесу здійснюється у США за безпосередньої участі Адміністрації малого бізнесу за Президента США (Small Business Administration – SBA), створеної в 1953 р. SBA вирішує наступні основні завдання: надає фінансову підтримку малим підприємствам; здійснює сприяння в отриманні державних замовлень; проводить експертизу нових підприємницьких ідей; надає консалтингові послуги в області управління та технічну допомогу [5].

Кредитування малого бізнесу у США відбувається із двох джерел: Адміністрації малого бізнесу та комерційних банків. Найбільша частка

кредитів надається адміністрацією малого бізнесу. Важливе значення має залучення іноземних інвестицій, використання досвіду зарубіжних менеджерів.

Підсумовуючи, можна виділити такі основні податкові стимули для малого бізнесу в зарубіжних країнах:

- нижчі відсоткові ставки порівняно з більшими підприємствами;
- звільнення/зниження виплат до страхових, соціальних фондів;
- спрощений порядок бухгалтерського обліку;
- інвестиційні податкові кредити;
- податкові пільги для щойно створених підприємств;

Розвиток заходів підтримки та стимулювання діяльності малого та середнього бізнесу за кордоном почалося значно раніше, ніж у Росії, що виявляється у більш розвиненій системі стимулювання підприємництва за кордоном. Світовий досвід стимулювання малого та середнього підприємництва відрізняється диференціюванням податкових ставок залежно від доходу, спрощеним податковим адмініструванням, а також наявністю пільг на виплати до соціальних фондів та при отриманні кредитів для тих підприємців, які ведуть свою діяльність у економічно несприятливих районах країни. Крім того, суб'єктам малого бізнесу надаються консультації з оподаткування та бухгалтерського обліку, передбачені програми з підвищення кваліфікації.

На закінчення відзначимо, що вирішення проблем інвестиційного прориву обумовлює необхідність критичного осмислення досвіду різних країн, що досягли грандіозних успіхів у цьому напрямку. Підкреслимо – потрібно саме критичне осмислення цього досвіду, а просте копіювання навряд чи буде плідним у специфічних українських умовах. Інноваційні заходи як з боку уряду, так і державно-приватних структур, здійснюються, як правило, у певній сфері: економічній, соціальній, культурній, правовій і т. д. Разом з тим, гарне знання зарубіжного досвіду допоможе українським вченим

і експертам знайти інструментарій та методи інвестиційної політики, найбільш придатні для України.

Україні в даний час абсолютно необхідно активно розвивати малий та середній бізнес, суттєво збільшуючи його частку у ВВП. Звичайно, досвід зарубіжних країн та його використання мають велике значення для України, особливо в тому, що стосується розробки довгострокової стратегії розвитку та підтримки малого та середнього бізнесу. Вивчення і застосування цього досвіду значною мірою сприяло б правовій, організаційній та інституційній розробці української державної системи підтримки та регулювання малого та середнього бізнесу як на національному, так і на регіональному рівнях.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Світовий досвід засвідчує, що країни з перехідною економікою неспроможні розвивати власний потенціал без залучення та ефективного використання інвестицій. Акумуляуючи підприємницький, державний та змішаний капітал, забезпечуючи доступ до сучасних технологій та менеджменту, інвестиції не тільки сприяють формуванню національних інвестиційних ринків, але й покращують ринки товарів та послуг. Більше того, інвестиції сприяють заходам макроекономічної стабілізації та дозволяють вирішувати соціальні проблеми трансформаційного періоду. У системі відтворення, безвідносно до його суспільної форми, інвестиціям належить найважливіша роль у справі поновлення та збільшення виробничих ресурсів, а, отже, і забезпечення визначених темпів економічного зростання. Якщо уявити суспільне відтворення як систему виробництва, розподілу, обміну та споживання, то інвестиційна діяльність здебільшого стосується першої ланки – виробництва та складають матеріальну основу його розвитку.

Основною метою інвестиційної діяльності є визначення напрямків, методів, засобів та форм інвестування з метою підвищення ефективності виробництва та збільшення прибутковості підприємства.

2. Система управління інвестиційною діяльністю підприємства виступає складовою загальної системи управління. Управління інвестиційною діяльністю підприємства реалізується за допомогою відповідного механізму, який включає такі елементи: організаційна та інформаційна забезпеченість, планування, контроль, моніторинг інвестиційних проектів, проведення фінансово-економічних розрахунків, оцінка ефективності. Організаційне, інформаційне та нормативно-правове забезпечення є важливими складовими системи управління інвестиційною діяльністю підприємства, що спроможні

суттєво підвищити інвестиційну привабливість підприємства як у поточному, так і перспективному періоді.

3. Економічне середовище в Україні є водночас привабливим і ризиковим для іноземних інвесторів, хоча Україна й займає стратегічно вигідне географічне положення, має високий природно-ресурсний та трудовий потенціал, що робить її перспективним інвестиційним середовищем. Але вкрай важко зберігати привабливість для потенційних інвесторів в умовах високого податкового навантаження, політичної нестабільності та втручання держави у ринкові процеси, розповсюдження корупційних схем, які перешкоджають успішному веденню бізнесу та розвитку економіки України як на мікро-, так і на макрорівні.

4. Сучасний стан інвестиційного клімату України обґрунтовано вважати незадовільним. Про це свідчать рейтинги, що складають міжнародні аналітичні компанії щодо привабливості інвестиційного клімату різних країн світу чи їх загального економічного становища (рейтинг журналу «Euromoney», Institutional Investor, Індекс Глобалізації, рейтинг центру Heritage Foundation, Global Competitiveness Index та ін.).

5. В цілях покращення місця України у світових рейтингах важливим є вирішення завдання щодо вдосконалення податкової, правової та організаційної бази. Це дозволить підвищити дієздатність механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату та сприятиме формуванню основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Деякі кроки у цьому напрямку зроблені вже сьогодні. Зокрема, створено правове поле для інвестування та розвитку державно-приватного партнерства; підписано та ратифіковано Верховною Радою України міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з більше ніж 70 країнами світу; утворено Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України тощо.

6. Стійкий економічний розвиток України потребує певних умов, і однією з таких умов є врегульована, стабільна, законодавчо прописана податкова

політика. Оскільки Україна обрала євроінтеграційний курс, то стає зрозумілим, що її податкова система має відповідати європейським прагненням. В протилежному випадку не вдасться забезпечити належний рівень конкурентоспроможності вітчизняних підприємств та залучити до країни потенційних інвесторів.

7. Посилити стимулюючий вплив податкового механізму на розвиток суб'єктів малого підприємництва допоможе закордонний досвід, зокрема, досвід країн Європейського союзу, де механізм оподаткування суб'єктів малого підприємництва передбачає не тільки звільнення деяких видів підприємств від необхідності ведення обліку про результати господарської діяльності та запровадження спрощеної системи бухгалтерського обліку та звітності, а й впровадження спеціальних режимів оподаткування окремих категорій підприємств податком на додану вартість, а також використання податків на оціночний дохід. У зв'язку з цим вдосконалення механізму оподаткування малого бізнесу доцільно в наступних напрямках:

- зниження і перерозподіл загального рівня податкового навантаження;
- реформування механізму непрямого оподаткування та вдосконалення порядку нарахування та справляння податків на споживання;
- оптимізація форм і методів податкового контролю діяльності суб'єктів малого бізнесу;
- впорядкування діючих податкових пільг для суб'єктів підприємництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грушко В.І., Чумаченко О.Г., Наконечна О.С. Національні фінанси. 2017. 116 с.
2. Бушовська Л.Б. Управління інвестиційною діяльністю як важливий складник економічної безпеки підприємства. Економіка і суспільство. Вип. 11. 2017. С. 170-176.
3. Гвоздєв Ю.В. Економічна сутність і значення інвестицій та інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2018. Вип. 33. С. 57-67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2018_33_9 (дата звернення: 07.05.2023 р.).
4. Гобрей М.В. Теоретико-методична сутність інвестиційного процесу як економічної категорії. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2017. Вип. 6. С. 151-154. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2017_6_35. (дата звернення: 07.05.2023 р.).
5. Гораль Л.Т., Король С.В. Еволюція поняття «інвестиції»: сучасний період. Економічний аналіз. 2015. Том 22. №2. С. 20-24.
6. Димченко О.В. Інвестиційна привабливість підприємства як економічне поняття. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. Вип. 3(1). С. 206-214. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_print_2019_3%281%29_32 (дата звернення: 07.05.2022 р.).
7. Доуртмес П.О. Оцінювання інвестиційно-інноваційної діяльності промислового підприємства. Вип. 16. 2017. С. 310-314.
8. Завербний А.С. Проблеми та перспективи інвестиційного забезпечення українських підприємств за євроінтеграційних умов. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. №3. 2021. С. 153-160.
9. Задоя А.О. Міжнародна інвестиційна діяльність: навчальний посібник. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 122 с.

10. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 року № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 07.05.2023 р.).

11. Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» від 10 вересня 1991 року № 1540а-XI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540%D0%B0-12#Text> (дата звернення: 07.05.2023 р.).

12. Ігнатюк В.В., Малахова Ю.А., Сукманюк В.М. Сучасні проблеми фінансування інвестиційних потреб підприємства. Приазовський економічний вісник. Вип. 2 (19). 2020. С. 98-102.

13. Кацан О.М. Інвестування розвитку аграрних підприємств. Міжнародний науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки». № 2, 2018 (39). С. 149-159.

14. Кривов'язюк І.В. Інвестиційна діяльність підприємства: сутність, методика аналізу та шляхи підвищення її ефективності. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. 2018. Вип. 31. С. 83-90. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2018_31_19 (дата звернення: 07.05.2023 р.).

15. Кльоба Л.Г. Сутність, структура та елементи інвестиційного ринку України. Агросвіт №12. 2016. С. 12-17.

16. Карпова Т.С. Механізм ефективного функціонування підприємств: податковий аспект. Економіка і організація управління. №3 (39), 2020. С. 121-132.

17. Малахова Ю.А. Інвестиційна активність підприємства та чинники, що її визначають. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. 2016. Вип. 21(2). С. 55-58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2016_21%282%29_15 (дата звернення: 07.05.2023 р.).

18. Малахова Ю.А., Хобта М.О., Гончар Т.М. Зарубіжний досвід стимулювання інвестиційної активності підприємств. Ефективна економіка.

2021. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8655> (дата звернення: 08.05.2022).

19. Мойсеєнко І., Ревак І., Миськів Г., Чапляк Н. Інвестиційний аналіз: навч. посіб. Львів: ЛьВДУВС, 2019. 276 с.

20. Мельникова Л.О. Економічна сутність та роль податку на прибуток підприємств у системі державних фінансів України. Культура народів Причорномор'я. 2019. № 205. С. 69-71.

21. Лондар С. Л. Фінанси : навч. посіб. для ВНЗ. Вінниця : Нова книга, 2019. 383 с.

22. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk> (дата звернення: 17.06.2022 р.).

23. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 17.06.2022 р.).

24. Приб К.А. Інвестиційна складова управління розвитком підприємства. XXI. 2015. № 1. С. 77-85. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/int XXI 2015 1 12> (дата звернення: 07.05.2022 р.).

25. Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2020 рік. URL: Розпорядження КМУ від 09 вересня 2020 р. № 1133-р. (дата звернення: 07.05.2022 р.).

26. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року. Постанова КМУ від 03 березня 2021 р. №179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> (дата звернення: 07.05.2022 р.).

27. Подмарьов О. Ю. Необхідність та значення прийняття сучасного податкового кодексу в аспекті впливу прибуткового оподаткування на інвестиційну діяльність підприємств. Ефективна економіка. 2011. № 2. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek 2011 2 12> (дата звернення: 17.06.2022 р.).

28. Проценко Ю.М. Проблеми формування дохідної бази місцевих бюджетів. «Ринкова економіка : сучасна теорія і практика управління». К., 2016. Том 15. Вип. 1 С. 32-39.
29. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс] / ВВР, 2011. 13-17. С. 112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 17.06.2022 р.).
30. Сардчук І.І. Економічна суть податку на прибуток та особливості його розвитку [Електронний ресурс]. URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Chem_Biol/Vnuvgp/ekon/2009_3_2/v47ek081 (дата звернення: 17.06.2022 р.).
31. Сердюк В. М. Податковий облік : навч. посіб. К. : Центр навч. літ., 2005. 312 с.
32. Сідельникова Л.П. Податкова система [Текст]: навчальний посібник. 2-ге вид., випр. і доп. К.: Ліра-К, 2013. 604 с.
33. Суходоля М.В. Роль податку на прибуток у стимулюванні розвитку підприємництва в Україні [Електронний ресурс]. «Вестник. Наука и практика». 2015. URL: <http://конференция.com.ua/pages/view/631> (дата звернення: 17.06.2022 р.).
34. Сухорукова М. О. Фіскальна політика в умовах глобальної інституалізації: україна та досвід зарубіжних країн [Електронний ресурс]. ScienceRise. 2016. № 7(1). С. 50-54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/text_2016_7%281%29_9 (дата звернення: 17.06.2022 р.).
35. Сибирка Л.А. Управління інвестиційною діяльністю українських підприємств в умовах глобальної економічної турбулентності. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 7(3). С. 82-85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_7%283%29_22 (дата звернення: 07.05.2022 р.).

36. Сімкова Т.О., Байда О.К. Формування системи управління інвестиційною діяльністю підприємства. Ефективна економіка. №12, 2020. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2020/121.pdf (дата звернення: 07.05.2022 р.).

37. Тулуш Л.Д. Оподаткування прибутку підприємств: практика застосування в Україні [Електронний ресурс]. «Молодий вчений». 2017. URL: molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3/196.pdf (дата звернення: 17.06.2022 р.).

38. Турянский Ю.И. Влияние налогов на экономическое развитие Украины и ее интеграции в европейское пространство. С. 253-256. URL: <file:///C:/Users/1/Downloads/vliyanie-nalogov-na-ekonomicheskoe-razvitiie-ukrainy-i-ee-integratsii-v-evropeyskoe-prostranstvo.pdf> (дата звернення: 17.06.2022 р.).

39. Романчук З.З. Фінансове регулювання інвестиційної діяльності в Україні. Дис. на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Львів. 2016. 226 с.

40. Разборська О., Серженік Я. Трансформаційні процеси справляння податку на прибуток в умовах дефіциту бюджету. Економічний аналіз. 2020 р. Том 30, №3. С. 90-100.

41. Україна змінила позиції у світовому рейтингу зі сплати податків. Аналітичний портал «Слово і діло». URL: <https://www.slovoidilo.ua/2019/11/26/novyna/ekonomika/ukrayina-zminyla-pozyciyi-svitovomu-rejtynhu-splaty-podatki#:~:text=%D0%A3%D0%BA%D1%8B0>. (дата звернення: 17.06.2022 р.). (дата звернення: 17.06.2023 р.).

42. Федевич Л.С. Державно-нормативне управління інвестиційною діяльністю господарських об'єднань. Дис. на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Львів. 2016. С. 228 с.

43. Школа І.М., Вдовічен А.А., Верстяк О.М. Інвестиційний менеджмент: навчальний посібник. Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ. 368 с.

44. Про індустриальні парки. Закон України від 21.06.2012 р. № 5018-VI (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17>

45. Пайова участь у розвитку інфраструктури населеного пункту, що має форму договірною податку, який надходив до бюджетів розвитку місцевих бюджетів, скасована для всіх забудовників з початку 2021 року.

46. Інформація про індустриальні парки, включені до реєстру індустриальних (промислових) парків та виключені з нього. Міністерство економіки України. Департамент інвестицій, інновацій та інтелектуальної власності. URL: [https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=336993e7-8713-43da-](https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=336993e7-8713-43da-8de6ce4c5d003bfa&title=InformatsiiaProIndustrialniParki-VkliucheniDoRestruIndustrialnikh-promisloviKhParkivTaVikliucheniZNogo)

[8de6ce4c5d003bfa-](https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=336993e7-8713-43da-8de6ce4c5d003bfa&title=InformatsiiaProIndustrialniParki-VkliucheniDoRestruIndustrialnikh-promisloviKhParkivTaVikliucheniZNogo)

[VkliucheniDoRestruIndustrialnikh-promisloviKhParkivTaVikliucheniZNogo](https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=336993e7-8713-43da-8de6ce4c5d003bfa&title=InformatsiiaProIndustrialniParki-VkliucheniDoRestruIndustrialnikh-promisloviKhParkivTaVikliucheniZNogo)

47. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо усунення регуляторних бар'єрів для розвитку мережі індустриальних парків в Україні. Закон України від 24.11.2015 р. № 818-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/818-19>

48. Про внесення змін до Закону України «Про індустриальні парки» щодо спрощення створення та стимулювання діяльності індустриальних парків. Проект Закону від 24.11.2020 р. № 4416. URL: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70507\)](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70507)

49. Інформація про індустриальні парки, включені до Реєстру індустриальних (промислових) парків та виключені з нього. Міністерство економіки України. Департамент інвестицій, інновацій та інтелектуальної власності. URL: [https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-](https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=336993e7-8713-43da-8de6ce4c5d003bfa&title=InformatsiiaProIndustrialniParki-VkliucheniDoRestruIndustrialnikh-promisloviKhParkivTaVikliucheniZNogo)

[UA&id=336993e7-8713-43da-](https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=336993e7-8713-43da-8de6ce4c5d003bfa&title=InformatsiiaProIndustrialniParki-VkliucheniDoRestruIndustrialnikh-promisloviKhParkivTaVikliucheniZNogo)

[8de6ce4c5d003bfa-](https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=336993e7-8713-43da-8de6ce4c5d003bfa&title=InformatsiiaProIndustrialniParki-VkliucheniDoRestruIndustrialnikh-promisloviKhParkivTaVikliucheniZNogo)

[VkliucheniDoRestruIndustrialnikh-promisloviKhParkivTaVikliucheniZNogo](https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=336993e7-8713-43da-8de6ce4c5d003bfa&title=InformatsiiaProIndustrialniParki-VkliucheniDoRestruIndustrialnikh-promisloviKhParkivTaVikliucheniZNogo)

50. Індустриальні парки в Україні – 2022 рік. Міністерство економіки України, Департамент інвестицій, інновацій та інтелектуальної власності.

URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=ukUA&id=47454ed4-b60a-4f37-bb77-b7f3127742f8&title=IndustrialniParkiVUkraini2022-Rik>